

VERGETEN LANDSCHAP

Landschap op de grens van Beek en Donk, Boerdonk en Gemert

Mei 2024

In opdracht van:

Rotary Gemert-Bakel / Laarbeek

Opgesteld door:

Denkkamer
Kerkstraat 2a
5421 KX Gemert
Dennis van de Rijdt
Peter Verschuren
Malon Houben

In samenwerking met:

Heemkundekring Erthepe
Heemkundekring De Lange Vonder
Heekundekring De Kommanderij Gemert
Waterschap Aa en Maas
Gemeente Laarbeek
Gemeente Meierijstad
Gemeente Gemert-Bakel
Damen Chataignier

Inleiding

Voorwoord, doel van het document met bijbehorende tijdlijn en leeswijzer

1 Landschap gevormd door water

Analyse van de verschillende waterwegen door de tijd met zijn functie en karaktereigenschappen.

2 Landschap doorkruisen

Een groot netwerk van regionale wegen, lokale wegen, wandelnetwerk, fietsnetwerk, ondergrondse infrastructuur, hoogspanningsmasten, bruggen en berminrichting.

3 Landgebruik

Invulling van de diverse percelen als akkers, grasland, bossen, en zonneweiden met bijbehorende flora en fauna.

4 Landschap beleven

Ontspanning, vermaak, bewustwording en leren van cultuurhistorische waardes door de aanwezigheid van kastelen, horeca, wandelroutes, boeren leven, overnachtingsmogelijkheden en diverse objecten.

5 Opgaves voor de toekomst

Prikbord met kansen voor de komst en bundeling van opgaves uit het project ‘Over en Weer’.

Bronnen

INLEIDING

Voorwoord

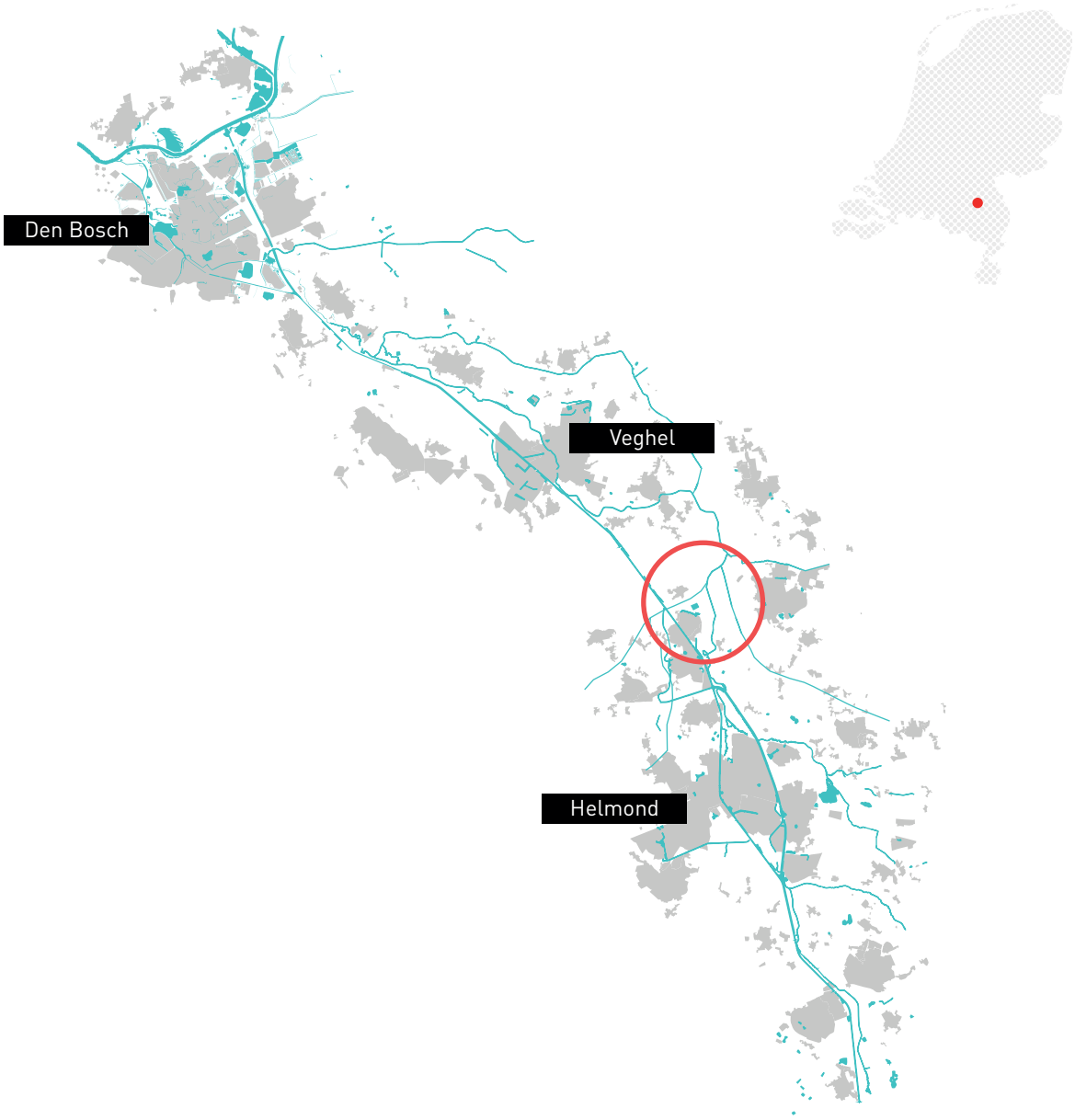
Deze inspirerende studie is tot stand gekomen op een moment dat Waterschap Aa en Maas gaat starten met het terugbrengen van een meanderend bekenstelsel in het gebied dat wij betitelen als het Vergeten Landschap.

Dit gebied tussen Beek en Donk, Gemert en Boerdonk oogt functioneel. Landbouw, infrastructuur en een efficiënte afvoer van overtollig water heeft hier lange tijd de prioriteit gehad. Echter, als gevolg van klimaatverandering, het noodzakelijke herstel van biodiversiteit en de toenemende behoefte aan landschapsbeleving zijn er nieuwe inzichten ontstaan.

Ook al zijn woningbouw, ruimte voor verkeer en industrieterreinen nog steeds actuele onderwerpen in lokale, regionale en provinciale politieke agenda's. Toch voelt iedereen dat het ook anders kan en moet: landschapsherstel, ruimte voor meanderende beken, aanplant van heggen en landschapselementen, herstel van cultuurhistorische dragers en recreatieve ontsluiting.

Deze "andere" agenda komt alleen goed tot zijn recht wanneer er integraal gekeken wordt naar de opgaven die we hebben in het landschap. En dan niet alleen vanuit een cultuurhistorische en ecologische bril maar ook vanuit een besef dat we voor de toekomst de allerbelangrijkste vestigingsvoorwaarde voor onze bewoners moeten zien te borgen: een groen, vitaal en toegankelijk landschap voor een gezonde en prettige woonomgeving én met perspectief voor ondernemers.

Deze integrale aanpak staat overigens niet op zichtzelf. We zien dit beschouwende onderzoek als een antwoord op het streven van Van Gogh Nationaal Park en Novex De Peel naar een landschap vol ruimte voor natuur en water waarin wonen, recreëren en ondernemen in balans zijn. Het Vergeten Landschap koppelt in fysieke zin de ambities van deze twee regionale landschappelijke gebiedsontwikkelingen.

Geïnspireerd door de gezamenlijke Heemkundekringen, die met het plan Over en Weer de historische context haarfijn in beeld hebben gebracht, willen we nu de volgende stap gaan zetten. Vandaar dat we in het overzicht van kansen ook prioriteiten formuleren waarmee we het proces op gang willen brengen om met het Vergeten Landschap een onvergetelijke indruk achter te laten. Wij danken alle partners voor hun bijdrage en in het bijzonder Denkkamer die met haar kennis en expertise een grote bijdrage heeft geleverd om dit plan vorm te kunnen geven.

Rotary Gemert-Bakel / Laarbeek

Doel

Het Broekdal wat zich grofweg uitstrekt van kasteel Eyckenlust tot het gebied waar de snelle loop in de Aa uitmondt heeft een bijzonder karakter en zit boordevol verhalen.

Met het voorliggend beschouwend onderzoek willen we dat bijzondere karakter ontrafelen en de lezer enthousiasmeren. De diverse initiatieven en daarmee samenhangende energie in en rondom het gebied bieden prachtige kansen. Doel van het onderzoek is om vanuit het enthousiasme en de energie het gebied integraal te ontwikkelen, tot een gebiedsvisie te komen en fondsen te werven om uitvoering te geven aan een aantal concrete projecten.

Leeswijzer

De eerste vier hoofdstukken omschrijven het gebied elk vanuit een eigen perspectief: water, infrastructuur, landgebruik en recreatie.
Per hoofdstuk wordt er ingezoomd op de ontstaansgeschiedenis en de situatie zoals we deze heden ten dagen kennen. Deze verdiepende analyse resulteert een in een overzicht met diverse kansen voor de toekomst.

Hoofdstuk vijf brengt al deze kansen en opgaves samen in één overzicht. Op deze manier komen interessante samenwerkingsmogelijkheden naar voren.
Hier wordt ook verder ingegaan op de verhalen vanuit het project 'Over en Weer', opgesteld door de Heemkundekringen.

Juli 2016: gebiedsvisie Blauwe Poort Laarbeek
(I.o.v. Waterschap Aa en Maas & gemeente Laarbeek)

2018: uitvoering fase 1 Blauwe Poort, realisatie waterberging en waterhouderij
(Waterschap Aa en Maas)

2021: voorbereidingen fase 2 Blauwe Poort, beekontwikkeling
(Waterschap Aa en Maas)

Februari 2021: rapportage Project Over en Weer
(Heemkundekring Erthepe, Heemkundekring De Lange Vonder, Heekundekring De Kommanderij Gemert)

Februari 2023: onderzoek en inventarisatie van het landschap
(I.o.v. Rotary Gemert-Bakel)

November 2023: verzamelen van kansen diverse disciplines en belanghebbende
(I.o.v. Rotary Gemert-Bakel)

Gebiedsvisie vergeten landschap

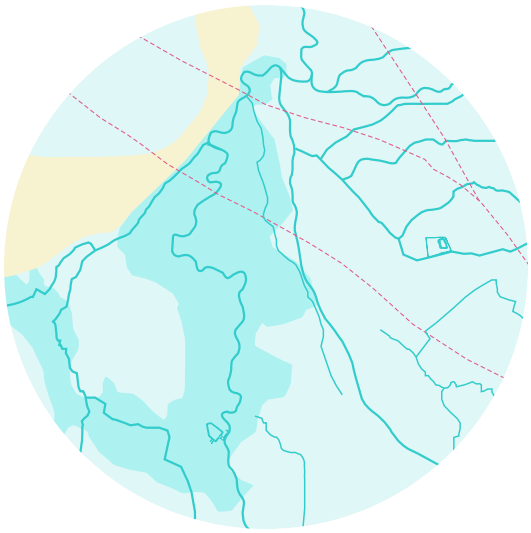
Vormgeven/uitwerking van deelopgaves

2e helft 2024: start werkzaamheden fase 2 Blauwe Poort, beekontwikkeling
(Waterschap Aa en Maas)

1 LANDSCHAP GEVORMD DOOR WATER

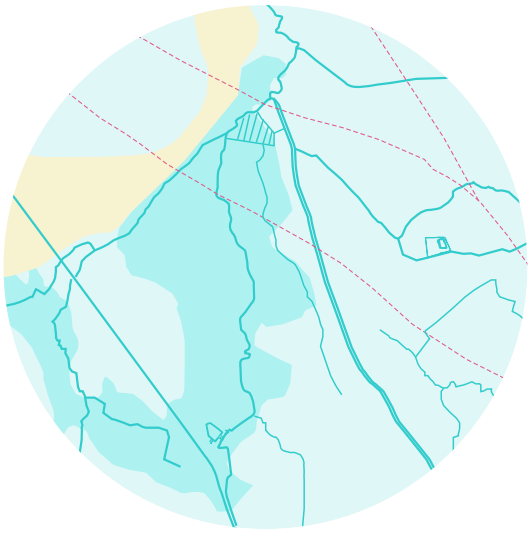
1.1 Ontwikkeling

<1800 (indicatief)

Natuurlijke waterlopen die elk een eigen weg vinden tussen de Midden Brabantse Dekzandrug en Peelhorst. Met een groot overstromingsgebied in het lager gelegen gedeelte.

Snelleloop als landweer bestaande uit twee greppels met aardewal vanaf ca 1380.

1880

Kanaal: Zuid-Willemsvaart (start aanleg 1822).

1947

Kanaliseren van de Boerdonkse Aa en Aa tot een rechte waterloop.

Kanaliseren van de Snelleloop (1947) waarbij de dubbele greppel wordt samengebracht tot één waterloop.

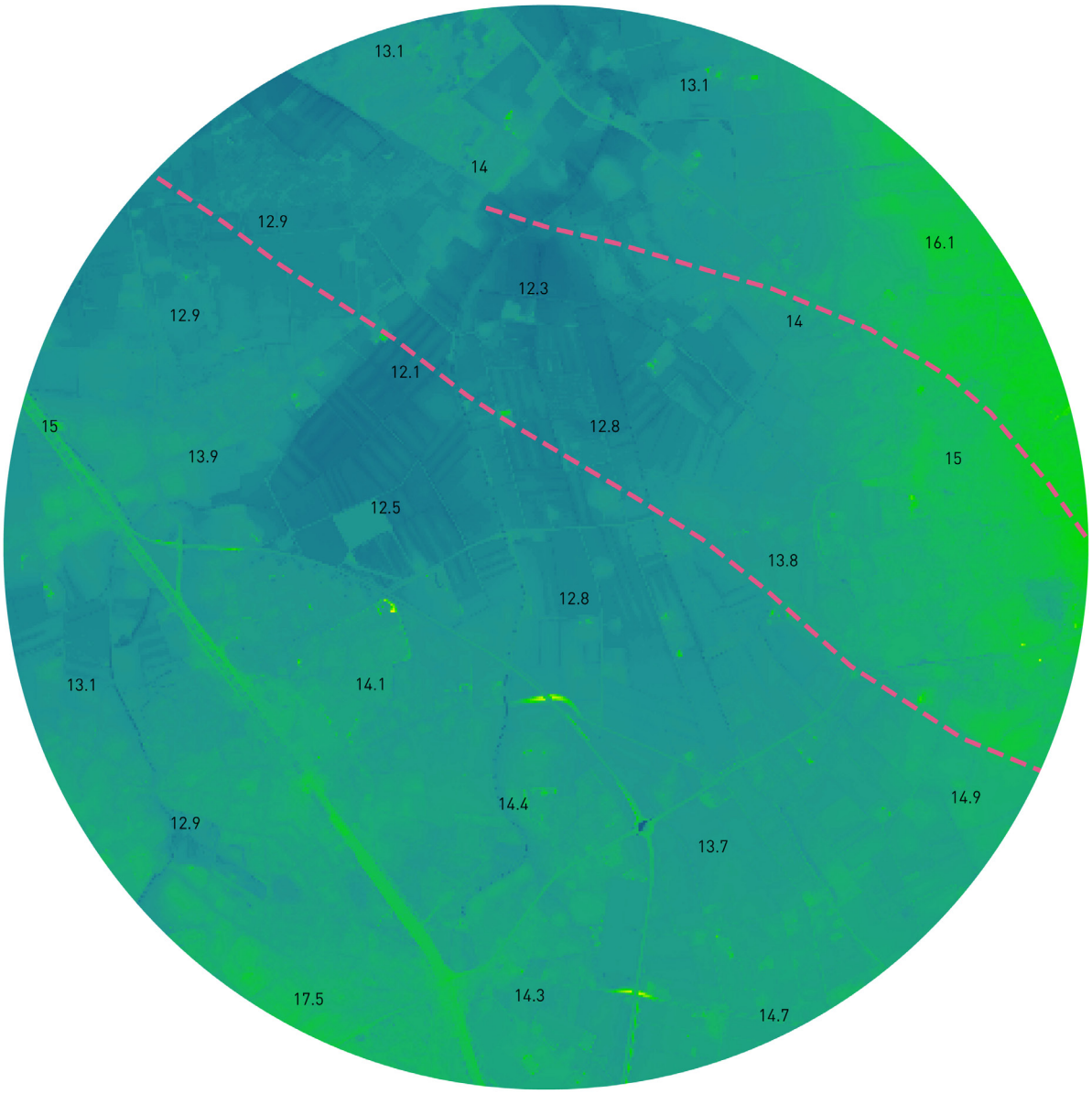
Huidige situatie

Gedeeltelijke herinrichting Snelleloop als dubbele waterweg met ecologische zone.

Plannen voor de herinrichting Aa, een meanderende waterloop met ecologische zones.

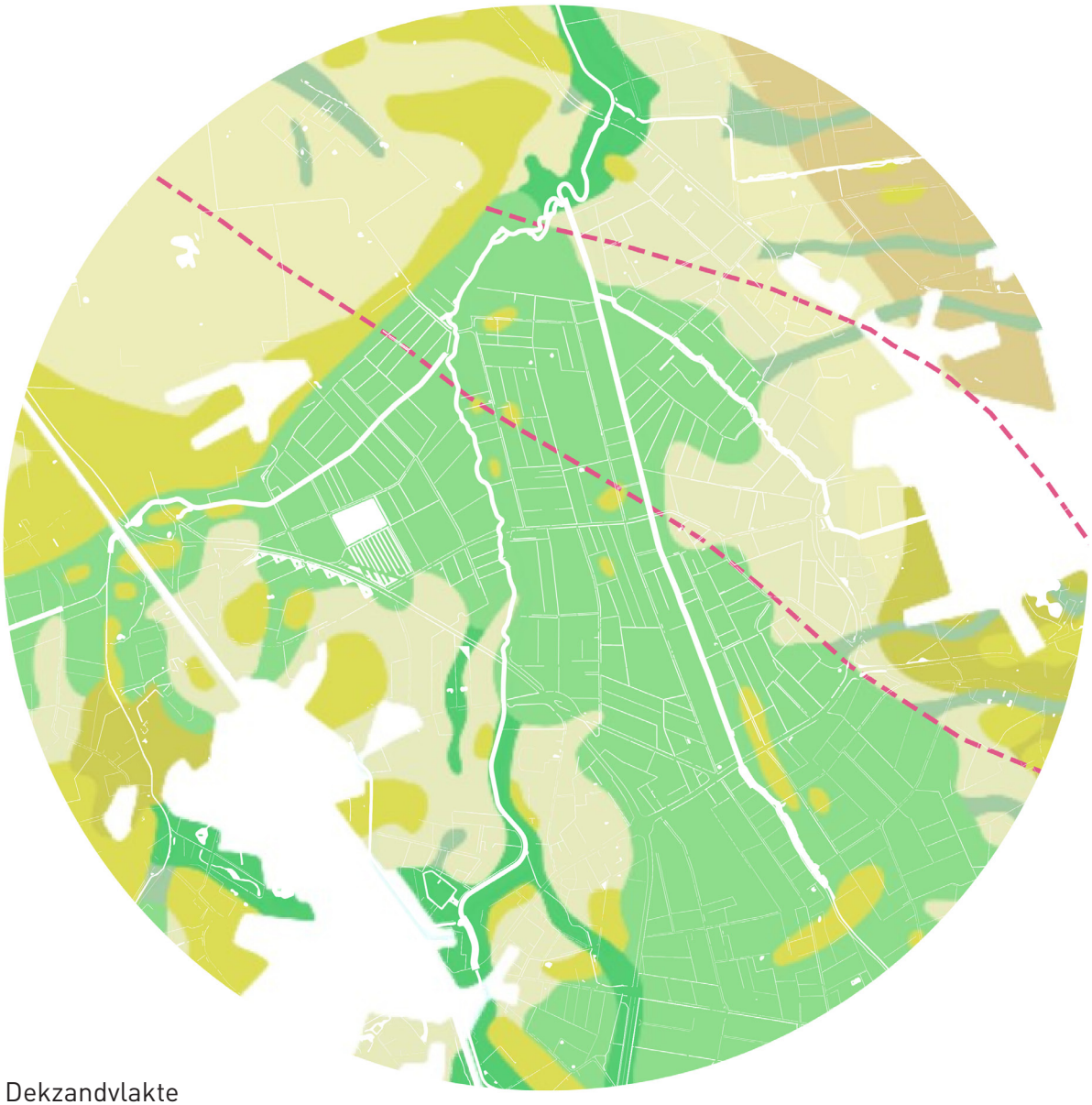
Waterberging en waterhouderij in Laarbeek.

1.2 Bodem

De aanwezige geologische breuklijnen hebben een aanzienlijke invloed gehad op het landschap en hebben gezorgd voor opvallende hoogteverschillen en landschappelijke kenmerken.

De hoger gelegen gebieden zijn in de meeste gevallen bedekt met bossen, landbouwgronden of zelfs bewoning. De lagere gebieden kenmerken zich door weilanden, beekdalen en moerassige gebieden. Voorheen werden deze lagere gebieden vooral gebruikt voor de productie van hooi. Tussen hoog en laag het kenmerkende donkenlandschap met vestigingsplaatsen, landbouwgrond en zandduinen.

Dekzandvlakte

Dekzandrug

Plateau-achtige horst

Vlakte van ten dele verspoelde dekzanden of löss

Beekoverstromingsvlakte

Beekdalbodem

Dalvormige laagte

Breuklijn

Het landschap langs de Peelrandbreuk heeft ook invloed gehad op de waterhuishouding. Door de hoogteverschillen kunnen beken en rivieren hun weg vinden door het landschap, soms met steile overgangen tussen hoger en lager gelegen delen. Dit heeft geleid tot de vorming van unieke ecologische niches en heeft landschappelijke variatie gecreëerd.

1.3 Soorten waterwegen

A. Snelleloop:
enkele waterweg

B. Snelleloop:
dubbele greppel

C. Aa:
Huidige situatie

D. Boerdonkse Aa

E. Aa:
herinrichtingsplan

F. Liesloop

G. Leijgraaf

H. Sloten

I. Waterberging &
waterhouderij

Aa
Peelsche Loop
Molenbroekseloop
E
F
D
Boerdonkse Aa
A
De Rips
I
C
H
Donkervoortsche Loop
G
B
Leijgraaf
Goorloop
Snelle Loop
Aa

A. Snelleloop

Een landweer op de grens tussen Gemert en Laarbeek.

De benedenloop van de Snelleloop kent een lange geschiedenis. Al in de middeleeuwen gekanaliseerd en gegraven als grens tussen Gemert en de naburige dorpen Beek en Donk en Aarle-Rixtel. Er zijn verklaringen uit de 15e eeuw dat de landweer in de 14e eeuw is aangelegd. De landweer is gegraven als een dubbele waterloop, gescheiden door een wal, een cultuurhistorisch unicum. De geschillen over de dorpsgrenzen en met name over het onderhoud van de Snelleloop zijn talrijk en goed gedocumenteerd in het boek "Grensconflict zonder limieten" en de daarbij behorende verfilming. De dubbele loop bleef lange tijd bestaan en verdween in fasen. Het dubbele tracé van Beeksedijk tot aan de Aa verdween als dubbele loop in het jaar 1947. In dat jaar startte de samenvoeging van de Walgraaf en de Snelleloop. Restanten van de dubbele loop tussen Beeksedijk en Tereyken bleven nog langer bestaan.

De dubbele loop bij de uitmonding in de Aa anno 1816.

B. Snelleloop: heringericht

Herstel van de Landweer

Het gedeelte van de ecologische verbindingszone tussen Tereiken en de Beeksedijk is eveneens aangelegd, waarbij de middeleeuwse wal gespaard bleef en de dubbele waterloop werd hersteld. Het profiel van de waterlopen is echter ecologisch ingericht en heeft niet het uiterlijk van een oude landweer. De gedeelten tussen Beeksedijk en de Aa en ook het gedeelte tussen Gemert en Bakel ten zuiden van Tereiken is heringericht. De dubbele wal is hersteld. Het profiel van de dubbele loop met de wal daartussen is destijds op een aantal plaatsen ingemeten. Het bijzondere daar is dat er nog deels een dubbele wal aanwezig was. Het nog aanwezige stuk van de dubbele wal kon daarvoor als voorbeeld dienen.

De herstelde dubbele loop.

C. Aa

Een van oorsprong kronkelende rivier door het landschap.

De waterloop “Aa” is een belangrijke natuurlijke waterweg die door het landschap van de regio stroomt. De Aa is een rivier die zijn oorsprong heeft in het oosten van Noord-Brabant en door verschillende gemeenten, waaronder Laarbeek, loopt voordat hij uiteindelijk uitmondt in de Maas.

De Aa speelt een cruciale rol in het lokale waterbeheer en de hydrologie. Het fungeert als een afvoerkanaal voor regenwater en smeltwater, waardoor het een belangrijke bijdrage levert aan het beheersen van waterstanden en het voorkomen van overstromingen. Daarnaast voorziet het omliggende landbouwgronden van water voor irrigatie en draagt het bij aan het in stand houden van ecologische systemen.

De waterloop heeft een gevarieerd karakter, met delen die breder en rustiger zijn en andere delen die smaller en sneller stromend zijn. Het fungeert als habitat voor verschillende soorten planten en dieren, zoals waterplanten, vissen en watervogels.

Langs de oevers van de Aa lopen op diverse plekken paden, waardoor bezoekers kunnen genieten van het landschap.

D. Boerdonkse Aa

De veelzijde rol van de Boerdonkse Aa in regenwaterafvoer, natuurbehoud en leefgebied.

De Boerdonkse Aa is een van de vele waterlopen die door het landschap van de regio stromen en een belangrijke rol spelen in het afvoeren van regenwater en het beheren van het lokale watersysteem.

Zowel de Goorloop, beginnend in Lierop, als de Donkervoortsche Loop, beginnend in Lieshout monden uit in de Boerdonkse Aa in het buitengebied van de gemeente Meierijstad. Van daaruit stroomt de beek in noordoostelijke richting door het landelijke gebied van Noord-Brabant, langs weilanden, akkers en natuurgebieden. Het is een typisch voorbeeld van een laaglandbeek die zich kenmerkt door een relatief traag stromende waterloop.

De beek heeft ecologische waarde en biedt leefgebied aan verschillende planten- en diersoorten. Ook kan het een belangrijke rol spelen in het voorkomen van overstromingen in het gebied.

De Boerdonkse Aa is van historisch en landschappelijk belang en draagt bij aan het karakteristieke landschap van Noord-Brabant. Wandelaars en natuurliefhebbers kunnen langs de oevers van de beek genieten van de rustige omgeving en de natuurlijke schoonheid van het gebied verkennen.

E. Herinrichtingsplan

Waterschap Aa en Maas

De herinrichting van de waterloop Aa, Boerdonkse Aa en Snelleloop door Waterschap Aa en Maas is een project waarbij de natuurlijke loop van de rivier wordt verbeterd/ herontworpen met verschillende doeleinden.

Waterlopen zullen op een aantal plaatsen weer meanderen met daarbij minder steile overs. Zo ontstaat meer dynamiek en een grotere diversiteit aan planten en dieren.
Aanplanten van struiken en bomen in de ecologische verbindingszone waar de doelsoorten baat bij hebben en het maken van vispassages bij enkele stuwen en gemalen. Zo krijgen vissen meer ruimte om zich te verplaatsen.

F. Liesloop

Loop door het beekdal richting het Liesven

Historische kaart met Liesloop en Liesven

G. Leijgraaf

Beek richting de Snelleloop

De Leijgraaf is een beek beginnend in De Mortel. Ter hoogte van de Daalhorst komt er de Broekloop bij. In de middeleeuwen stroomde de Leijgraaf (toen genoemd De Locht) via Bribrake, waar de oude weg tussen Gemert en Beek en Donk werd gekruisd, naar het noorden richting Liesloop. Nu mond hij in de Snelleloop uit.

H. Sloten

De begrenzing van weilanden.

De sloten langs akkers zijn smalle, langgerekte waterlopen die grenzen aan landbouwgronden. Ze spelen een belangrijke rol in het waterbeheer en de landbouwpraktijken in de regio.

Deze sloten, ook wel greppels genoemd, worden aangelegd om overtollig water af te voeren van de akkers en het omringende land. Ze fungeren als drainagekanalen en helpen bij het reguleren van het grondwaterpeil, vooral

tijdens natte periodes of na hevige regenval. Hierdoor wordt voorkomen dat het land te drassig wordt, wat schadelijk kan zijn voor gewassen. De keerzijde is dat de sloten meer water kunnen afvoeren dan gewenst, wat verdroging in de hand werkt.

De sloten langs de akkers zijn vaak netjes en recht aangelegd om het water efficiënt af te voeren. Ze zijn meestal ondiep en hebben een aflopend profiel om het water van de hoger gelegen velden naar lagere gebieden te leiden.

Naast hun rol in waterbeheer hebben deze sloten ook ecologische waarde. Ze kunnen dienen als leefgebied voor verschillende planten en dieren, zoals waterplanten, insecten en amfibieën. Veel sloten kenden voorheen een begroeiing met aan weerzijden een elzenhaag. De perceelrandbegroeiing is grotendeels verdwenen. Herstel ervan zal de ecologische waarde verhogen. Het is belangrijk dat deze sloten goed worden onderhouden waardoor overtollig water afgevoerd kan worden, of juist in droge periodes wordt vastgehouden in het gebied.

I. Waterberging & waterhouderij

Waterberging én natuurontwikkeling.

De waterberging is een acht hectare groot natuurlijk ingericht gebied met een karakteristiek slotenpatroon van de Hollandse polder, dat veel water kan opvangen tijdens hoosbuien. Overtollig regenwater van het naastgelegen bedrijventerrein wordt via een sifonduiker onder de provinciale weg met stuwtjes naar de waterberging geleid. Op die manier loopt dit gebied in natte periodes vol.
De waterhouderij is een bovengronds bassin dat wordt gevoed uit de waterberging. De houderij is, ondanks de natuurvriendelijke oevers, kunstmatiger dan de berging, waar natuurontwikkeling naast waterberging een belangrijk doel is. De relatief lage ligging van het gebied nabij het beekdal van de Aa maakt het ondergronds bergen van regenwater beperkt mogelijk waardoor het vasthouden van het water boven het maaiveld de beste optie is op deze locatie. Het water van de berging wordt naar de houderij gepompt en vanuit daar kunnen boeren gebruik maken van het water in periodes van droogte.

1.4 Water en fauna regulatie

Vispassage

Stuw

Stuw met brug

Gemaal

Vispassages, stuwen en gemalen zijn allemaal componenten van het waterbeheer die een balans moeten vinden tussen menselijke behoeften en ecologische duurzaamheid. Het juiste ontwerp en de juiste implementatie van deze structuren zijn van cruciaal belang om zowel de waterinfrastructuur als de natuurlijke ecosystemen te ondersteunen.

Aa
Peelsche Loop
Molenbroekseloop
Boerdonkse Aa
De Rips
Donkervoortsche Loop
Leijgraaf
Goorloop
Snelle Loop
Aa

1.5 Kansen

Aanwezige elementen

- Waterlopen
- Sloten
- Meanderen Aa
- Vispassage
- Stuw
- Stuw met brug
- Gemaal

Kansen voor de toekomst

1. Herinrichting ter voorkoming droogte door te snelle afvoer
2. Oorspronkelijk loop Boerdonkse Aa terugbrengen
3. Reconstructie van de landweer langs de Snelleloop
4. Uitbreiden van visspassages
5. Landschappelijke laagte inzetten voor waterberging
6. Herinrichting Aa doorzetten naar Kasteel Eyckenlust
7. Terugbrengen voormalige perceelsrandbegroeiing langs sloten
8. Terugbrengen van historische elementen of markeren van historische plaatsen: bijv. Liesloop met Liesven.

N

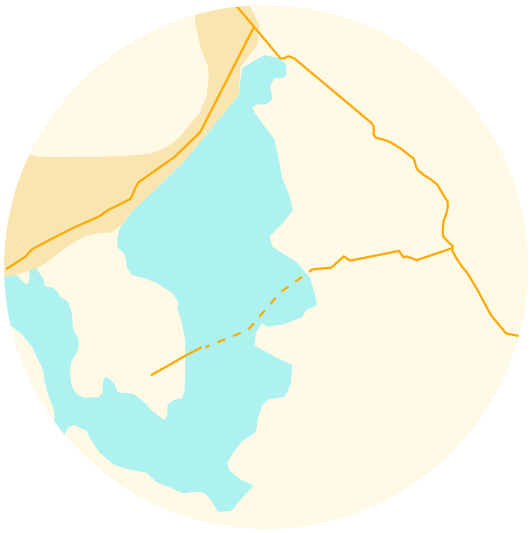
0 0,5 1km

8
3
2
1
5
7
4
6

2 LANDSCHAP DOORKRUISEN

2.1 Ontwikkeling

<1800 (indicatief)

Verbindingen over de hoger gelegen delen in het landschap: Midden Brabantse Dekzandrug en Peelhorst.

Oude verbindingsweg tussen Gemert en Beek en Donk via grenspunt Bribake of het Diepgat.

1880

Uitbreiding netwerk vanuit de eerste ontginningen.

1960

Binnengebied meer toegankelijk met diverse wegen richting boerderijen vanuit de ruilverkaveling.

Huidige situatie

N279 en N272 doorsnijden oude wegenstructuren.

2.2 Soorten infrastructuur

A. Regionale wegen:
N279 N272

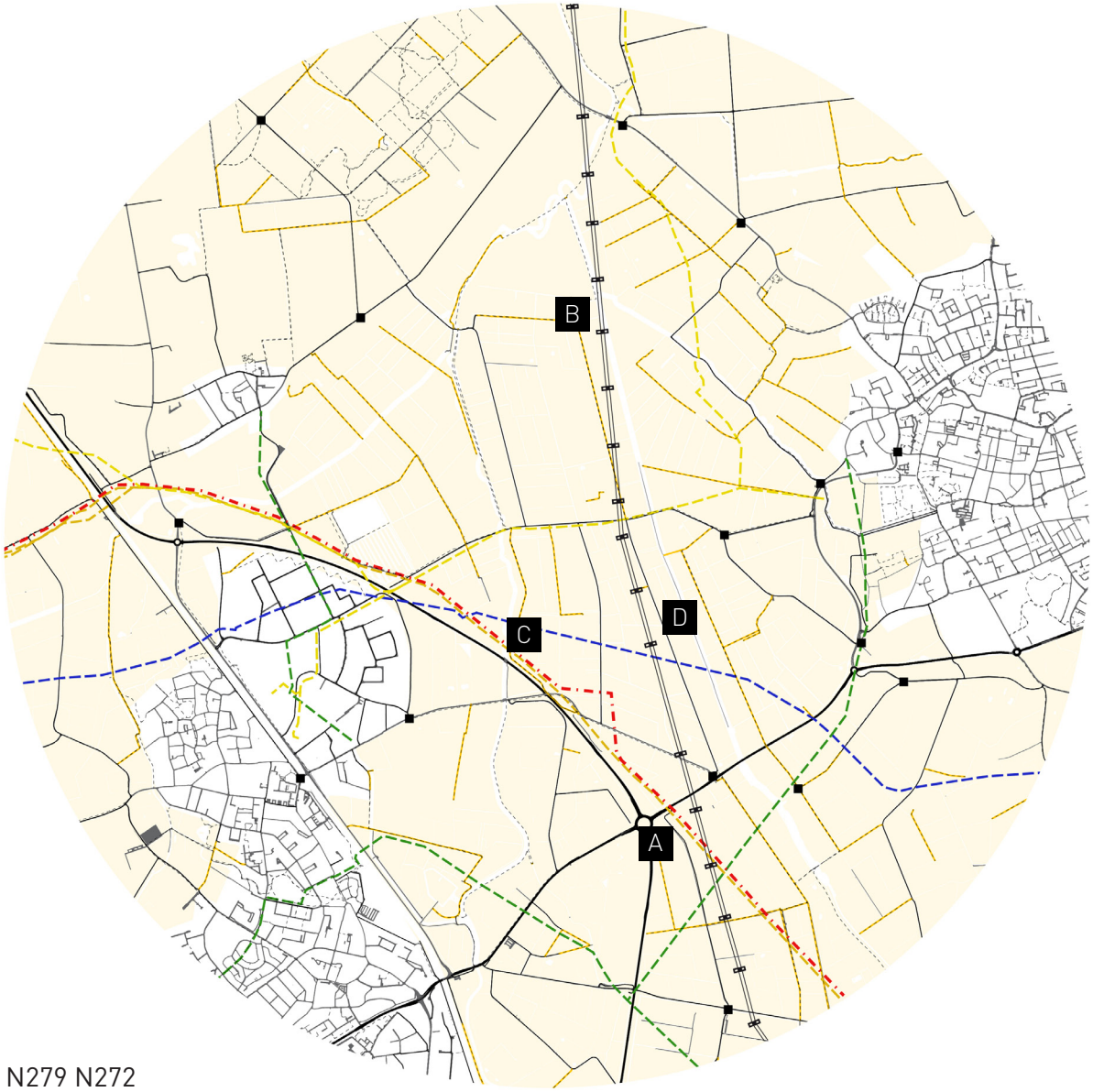
B. Lokale wegen en paden

C. Ondergrondse infra

D. Hoogspanningsmasten

N279 N272

Onverharde wegen

Ondergrondse infra

Hoogspanningsmast

Fietsknooppunten

A. Regionale wegen

N279

De N279 doorkruist diverse gemeenten, waaronder Veghel, Helmond en Asten, en verbindt deze steden en dorpen met elkaar. Naast regulier wegverkeer kan de N279 ook dienen als een belangrijke verbindingsroute voor vrachtverkeer en transport in de regio, aangezien het verschillende industriële en commerciële gebieden doorkruist. Het traject van de N279 is onderhevig aan verkeersstromen en verkeersdrukte, vooral tijdens de spitsuren. In december van vorig jaar werd het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) N279 voor dit traject door de Raad van State vernietigd. De reden hiervoor was dat het plan in strijd was met de eisen van een goede ruimtelijke ordening en de rechtszekerheid. Dit nieuws wijst op de voortdurende uitdagingen en discussies rondom de verkeerssituatie op de N279 tussen Veghel en Asten en de inspanningen van lokale belanghebbenden en de provincie om tot een passende oplossing te komen die voldoet aan de wettelijke en ruimtelijke vereisten. Het is een belangrijk onderwerp voor de betrokken gemeenten en de regio, en verdere besprekingen zullen naar verwachting plaatsvinden om een geschikte oplossing te vinden voor deze verkeersproblematiek

N272

De N272 is een provinciale weg gelegen in de Nederlandse provincie Noord-Brabant. Deze weg strekt zich uit door verschillende gemeenten en heeft zowel een regionale als lokale betekenis. In het bijzonder speelt de N272 een cruciale rol in de bereikbaarheid van Gemert en de omliggende dorpen.

Recentelijk heeft de provincie Noord-Brabant aangekondigd dat ze van plan zijn om verbeteringen aan te brengen aan de N272 en de aangrenzende Peeleindseweg bij Gemert. Het voornaamste doel van deze aanpak is om deze wegen toekomstbestendig te maken. Dit omvat het verbeteren van de doorstroming van het verkeer, het verhogen van de veiligheid op de weg en het bevorderen van de algehele leefbaarheid in de dorpen die door deze wegen worden bediend.

B. Lokale wegen & paden

Kenmerkende structuren in het coulisselandschap

De voor het Brabantse landschap zo kenmerkende paden en wegen, veelal gelegen tussen lanen van bomen in het coulisselandschap, zorgen al generaties lang voor een fraaie beleving van het landschap. Het profiel bestaat vaak uit één vlak verharding of verdicht zand, grasberm, bomenlaan en een greppel. Kruisend door het buitengebied maken wandelaars, fietsers, automobilisten en agrariërs samen en tegelijkertijd gebruik van deze typerende wegen en paden.

C. Ondergrondse infra

Delta rhine Corridor

Door de Delta Rijn Corridor wordt vanaf 2028 enerzijds CO2 getransporteerd om het elders op te slaan. Anderzijds worden CO2-vrij of CO2-arm geproduceerde waterstof als energiedrager of grondstof aan klanten langs de route geleverd. Deze leidingen zullen zich uitstrekken van Rotterdam, via Moerdijk, naar Chemelot in Geleen en verder naar de Duitse grens bij Venlo.

De exacte locaties voor de buisleidingen van de Delta Rijn Corridor worden momenteel nog onderzocht. Wat wel al vaststaat, is dat in Nederland de SVB-strook als basis dient. Dit is een speciaal gereserveerde zone door de Rijksoverheid voor het transport van gevaarlijke stoffen via buisleidingen. Deze gereserveerde ruimte loopt door het onderzoekgebied parallel aan de N279.

D. Hoogspanningsmasten

Netwerk tussen Aarle Rixtel en Uden

De hoogspanningsverbinding tussen Aarle Rixtel en Uden, met een spanning van 150 kV, loopt dwars door het Vergeten Landschap. Deze verbinding maakt gebruik van vakwerkmasten van het Donaumast-model, die dienen als steunmasten voor de elektriciteitsleidingen. Het beheer van deze verbinding valt onder TenneT, de nationale netbeheerder voor elektriciteit in Nederland, en deze verbinding is in bedrijf sinds 1975.

2.3 Verbindingen

Wegen

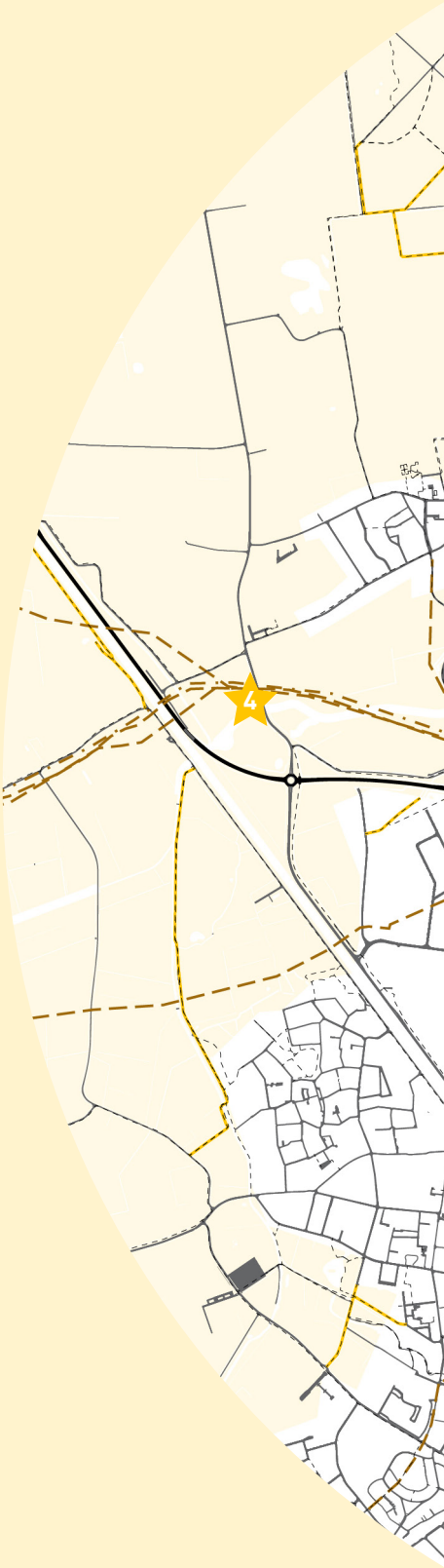
Paden

Bruggen: enkel voor fieters, voetgangers

Bruggen: auto, fietsers, voetgangers

Doodlopende wegen

2.5 Kansen

Kansen voor de toekomst

1. Oversteekpunt voor verbinding Beek en Donk met Vergeten Landschap
2. Oversteekpunten veiliger en aantrekkelijker maken voor voetgangers
3. Snelfietspad aantrekkelijk en veilig
4. Knooppunt ondergrondse infra potentiële locatie vernieuwde energie installaties
5. Versterken verbinding ‘t Hurkske en Vergeten Landschap
6. Versterken verbinding Eyckenlust met Vergeten Landschap
7. Versterken verbinding Kasteel Gemert met Vergeten Landschap
8. Oversteekpunt richting de Hulst
9. Markeren oud grenspunt Bribrake bij Broekweg
10. Herstellen van oude infrastructuur: wegen met bijborende bermtypes
11. Markeren vroege routing over Dekzandrug en Peelhorst

N

0 0,5 1km

11
5
8
7
10
9
1
3
2
6

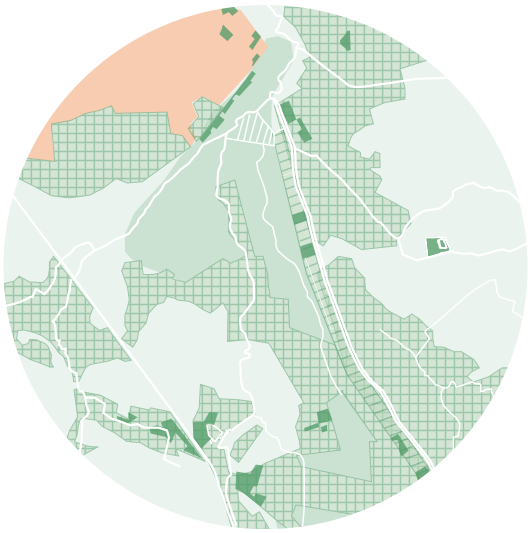

3 LAND-GEBRUIK

3.1 Ontwikkeling

<1800 (indicatief)

Midden Brabantse Dekzandrug met overstromingsgebied

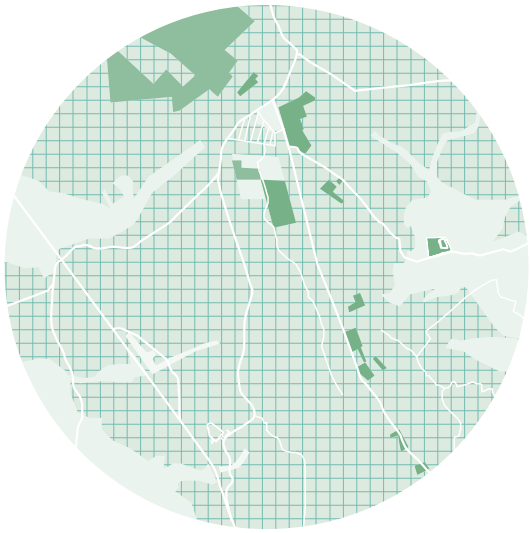
1920

Kleinschalige coulisselandschap fasegewijs ontstaan, samenhangend met de ontginningsgeschiedenis.

Overstromingsgebied diende voor gezamenlijk hooiproductie.

Onderhoudsvakken langs de Snelleloop: private percelen met verplicht onderhoud aan de loop.

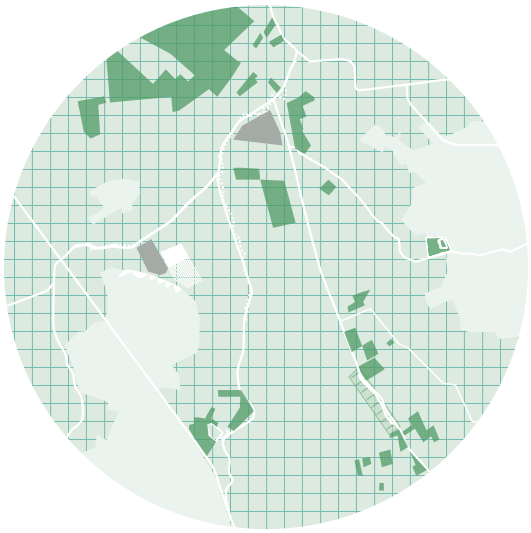
Dekzandrug bedekt met heide, wordt langzaam volgepland met mix aan dennensoorten.

1955

Percelen vergroten in tijden van de ruilverkaveling, waardoor het coulisselandschap verdwijnt en het overstromingsgebied wordt verkaveld. Beekdalen, loop en sloten zorgen voor de afwatering van het gebied.

Diverse productiebossen.

Huidige situatie

Grote percelen met grasland en akkers.

Aangelegde waterhouderij.

Komst van zonneweides.

3.2 Soorten inrichting

A. Akkers

B. Grasland

C. Bossen

D. Zonneweides

E. Coulisselandschap

F. Onderhoudsvakken

G. Culthuurhistorische groenstructuren

E
D
B
C
D
G
A
F
G

A. Akkers

Aan de flanken van de dorpen

Vanwege het natte karakter van het gebied zijn er relatief gezien weinig akkers aanwezig in het hart van het gebied. Akkerlanden kwamen vroeger vooral op de hoger gelegen flanken, aan de randen van de dorpen.

B. Grasland

Binnen de groenstruturen van het coulisselandschap

Binnen de groene structuur van het coulisselandschap kwamen door de natte omstandigheden vooral kleinschalige graslanden voor. Na de tweede wereldoorlog zijn deze graslanden in oppervlak gegroeid door de schaalvergroting die optrad in het landschap.

C. Bossen

Mix van droge en natte bosgebieden

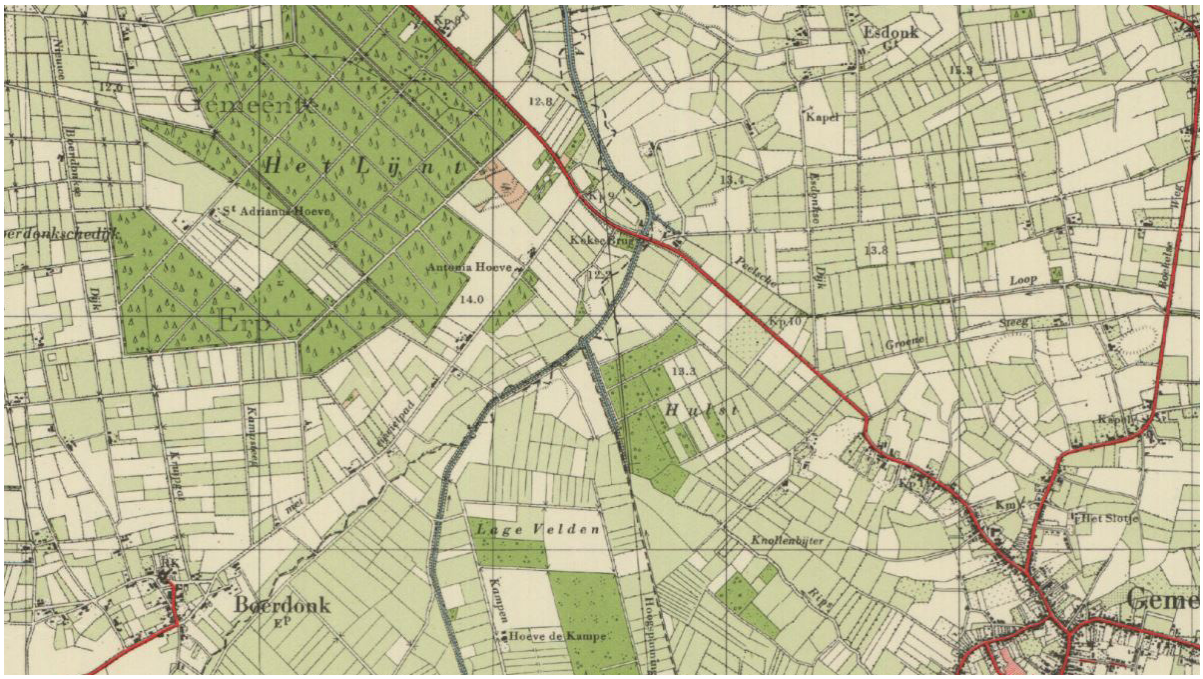
De oudste bossen komen voor aan de randen. Pas later ontstonden (moeras)bosjes in het natte middengebied. Al deze bossen dienden als productiebossen, veelal gebruikt voor stookhout. 't Hurkske is het enige bosgebied toegankelijk voor recreatief gebruik.

Het Hurkske is een ca. 170 ha. groot bosgebied, dat omringd wordt door agrarisch gebied. Het Hurkske was oorspronkelijk een heidegebied en het is tussen 1900 en 1928 ingeplant met diverse naaldboomsoorten: Zeeden, Zwarte den, Weymouthden, Hemlockspar, Fijnspar, en Douglasspar. Erin gelegen is het Rauwven, een ven met enigszins kalkrijk water. In het ven en zijn directe omgeving komt een palet aan amfibieën- als plantensoorten voor. Op de oevers groeit er het zeldzame moerashertshooi en op kale, zon beschenen plekjes kan men de levendbarende hagedis tegenkomen.

Voor de mens zijn er voorzieningen aangebracht in de vorm van afwisselende wandelpaden. Er is ook een route die speciaal voor rolstoelgebruikers is ingericht.

Historische kaart omstreeks 1900

Historische kaart omstreeks 1955

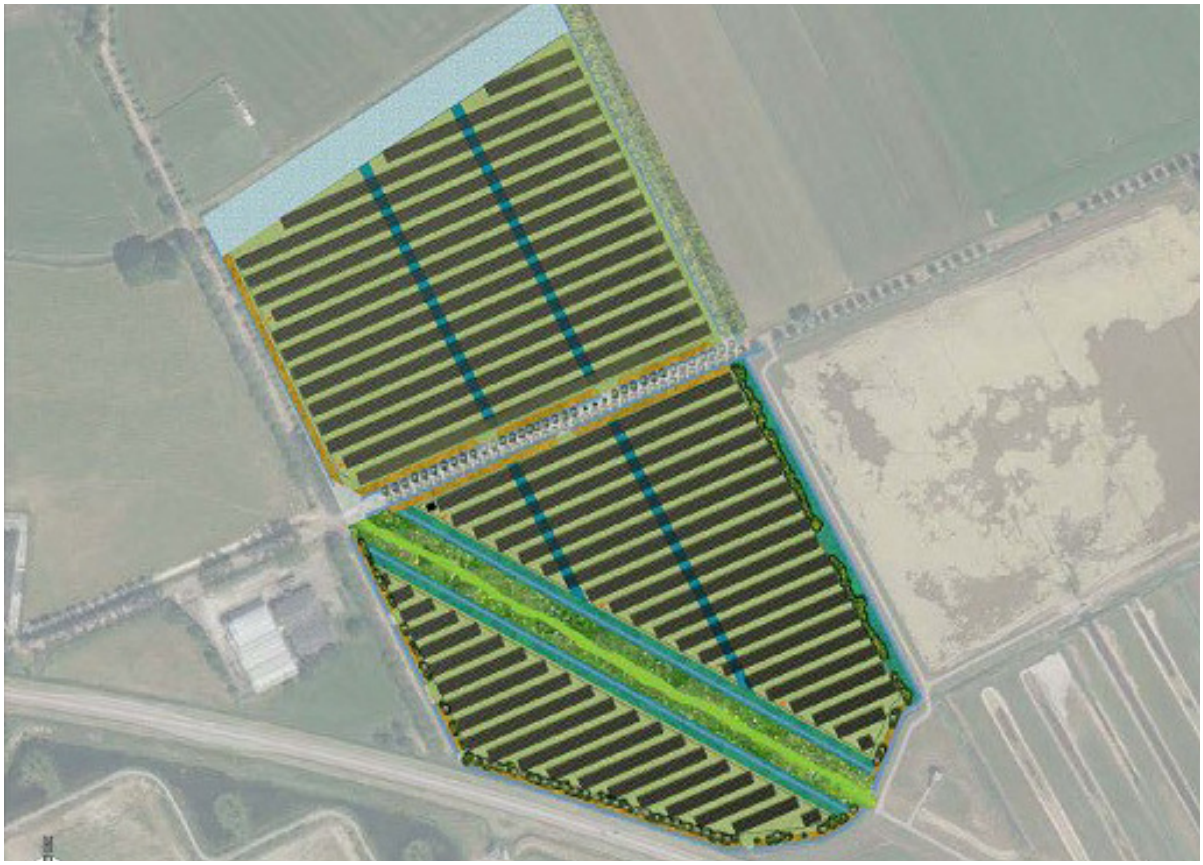
D. Zonneweides

Zonneweide Blauwe Poort

Zonneweide de Blauwe Poort is gelegen op een drassig grasland. Dit past bij het karakter van de beekoverstromingsvlakte. Schuin door de zonneweide lopen twee greppels, die het natte karakter versterken. Ook de sloten rondom het zonnepark versterken het natte karakter. Over het hele perceel is de bodem verschraald door het maaisel af te voeren en de bodem niet te bemesten. Door de verschraling en extensiever beheer ontstaat een kruidenrijke vegetatie met soorten als echte koekoeksbloem, gewone brunel en gewone margriet, en wordt het gebied aantrekkelijker voor insecten, amfibieën en vogels. De velden met zonnepanelen hebben rondom watergangen met natuurvriendelijke oevers, ook wel plas dras oevers genoemd. In de natuurvriendelijke oevers rondom de velden met zonnepanelen ontstaan rietkragen. Deze rietkragen begeleiden het zicht en maskeren deels de zonnepanelen.

Zonneweide Snelleloop

De gebied, ook wel bekend als Liesvelden, kan worden onderverdeeld in twee gedeeltes, namelijk de ontwikkeling van de zonneweide en daarnaast de ontwikkeling van het beekherstel en bijbehorende ecologische verbindingszone. De komst van de zonneweide maakt het mogelijk om beide ontwikkelingen door te voeren. Middels een gedeeltelijke ruilverkaveling en verkoop van gronden zullen de aangrenzende gronden van de Snelleloop en de Aa in eigendom komen van het Waterschap. Hierdoor heeft het Waterschap ruimte om tot de ontwikkeling van het beekherstel te komen. De tussenliggende ruimte, van ongeveer 18 hectare zal worden ingezet als zonneweide. Voor zonneweide Snelleloop is op dit moment de vergunning verleend. Realisatie moet nog worden uitgevoerd.

Inrichtingsplan zonneweide Blauwe Poort opgesteld door bureau Waardenburg

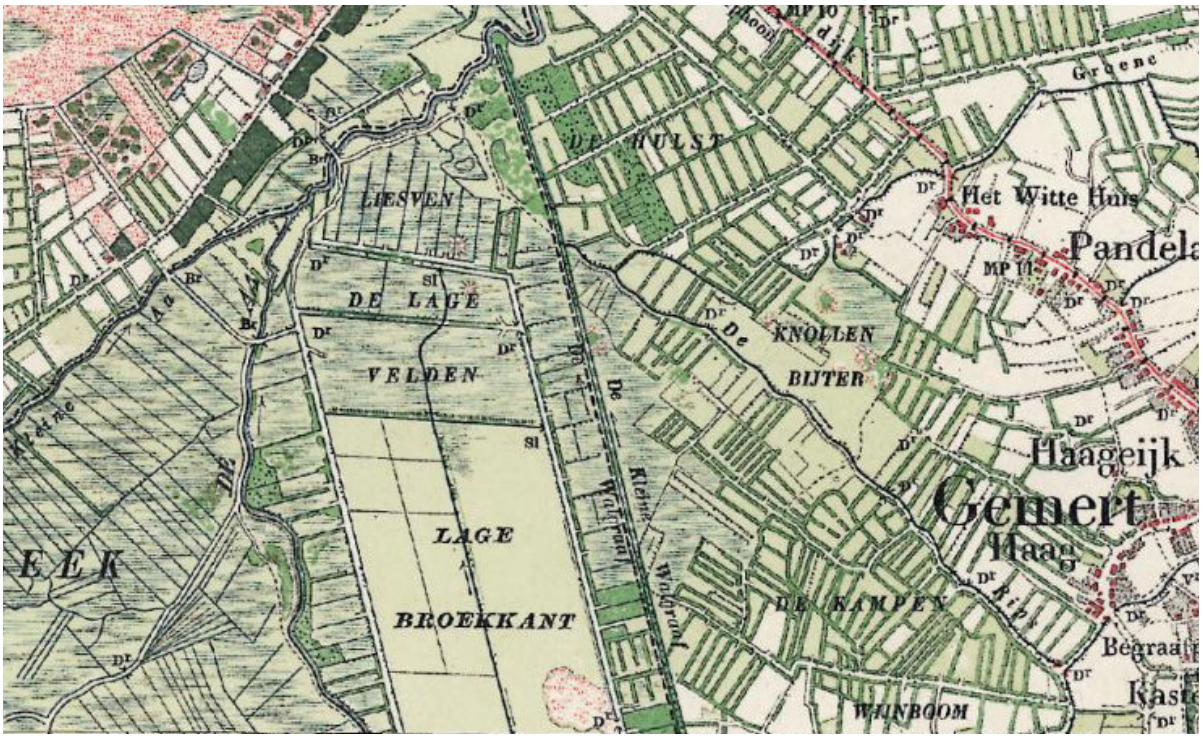

Inrichtingsplan zonneweide Snelleloop opgesteld door Studio REDD

E. Coulisselandschap

Kleinschaligheid van het landschap

Vanaf de 18e eeuw werd het gebied langzaam vormgegeven met kleinschalige heggenlandschap. Stap voor stap behorende bij de ontginningsfases. Dit landschap kent zijn hoogtepunt kende rond 1900. De kleine weide percelen werden gescheiden door afwateringsslootjes die aan weerszijden werden beplant met voornamelijk elzenheggen. De heggen werden regelmatig gekapt voor stookhout, waardoor de begroeiing vrij dicht werd. Ook voor de functie als veekering was dat nodig. Bij de introductie van het prikkeldraad werd gebruik gemaakt van de heggen en werd het prikkeldraad vastgespijkerd op de stammen in de heg. Het gevolg was dat bij het kappen van de heg het onderste deel van de stammen bleef staan en dat er feitelijk een geknotte heg ontstond.

Kaart rond 1920

F. Onderhoudsvakken

Privégronden met plicht voor onderhoud Snelle Loop

Het onderhoud van de landweer was een verplichting van Aarle, Rixtel en Beek. Daarvoor werden langs de landweer percelen grond uitgegeven met de verplichting van de eigenaar om 'zijn' stuk van de landweer te onderhouden. Die 'onderhoudsvakken', gescheiden door slootjes en elzenheggen zijn weer gedeeltelijk hersteld tijdens de herinrichting van de Snelleloop met bijbehorende aanleg van de ecologische verbindingszone.

G. Landgoederen

Kasteel Gemert

Kasteel Gemert is eind 14e eeuw ontstaan als kasteelcomplex en ligt binnen de bebouwde kom van het dorp Gemert, direct ten zuiden van de Sint-Jansonthoofding Kerk. Het terrein van kasteel Gemert bestaat uit de hoofdburcht met voorburcht gelegen in een park in landschapsstijl, de twee carrés, begraafplaats, ommuurde moestuin, diverse weilanden en landbouwgronden. Het kasteel met omliggende tuin- en parkaanleg is beschermd als complex historische buitenplaats, de tuin- en parkaanleg is beschermd als rijksmonument.

Kasteel Eyckenlust

De kern van de aanleg wordt gevormd door het ruim omgrachte vijfhoekige kasteeleiland, toegankelijk middels het poortgebouw; tussen de poort en het hoofdgebouw een korte laan beplant met ca. 200 jaar oude linden eindigend op een voorpleintje. Op 19de-eeuwse topografische kaarten is te zien dat vanaf de huidige Bosscheweg een toegangslaan liep, iets ten oosten van de huidige laan die in ca. 1941 in de as van het hoofdgebouw is aangelegd; de oude laan volgde eerst een recht tracé en liep vervolgens met een bocht naar het poortgebouw toe. Vanaf de Gemertseweg liep een tweede toegangslaan evenwijdig aan de grillig verlopende rivier de Aa; hiervan zijn delen bewaard gebleven.

3.3 Natuurbeheer & natuurtypen (Provincie Noord-Brabant)

- Dennen-, eiken- en beukenbos
- Haagbeuken- en essenbos
- Hoog- en laagveenbos
- Rivier- en beekbegeleidend bos
- Kruiden- en faunarijk grasland
- Kruidenrijk- of faunarijke akker
- Vochtig bos met productie
- Droog bos met productie
- Nat schraalland
- Poel en kleine historische wateren
- Beek en bron
- Zoete plas
- Houtwal en houtsingel
- Bossingel
- Elzensingel
- Laan
- Om te vormen landbouwgrond naar natuur
- Cultuurhistorisch waardevol gebied
- Historisch groen

3.4 Kansen

Aanwezige elementen

- Grasland
- Akkerland
- Bos
- Bomenlanen
- Ecologische zone
- Onderhoudsvakken

Kansen voor de toekomst

1. Coulisselandschap als drager herintroduceren
2. Onderhoudsvakken terugbrengen: kruidrijk grasland, hagen en sloten
3. Bossages verbinden middels ecologische zone
4. Oplossen knelpunten leefgebied dassen: dassentunnels
5. Groenstructuren landgoederen beter verbinden met gebied
6. Uitbreiden rivier- en beekbegeleidende bossen
7. Historische bomenlanen herstellen

N

0 0,5 1km

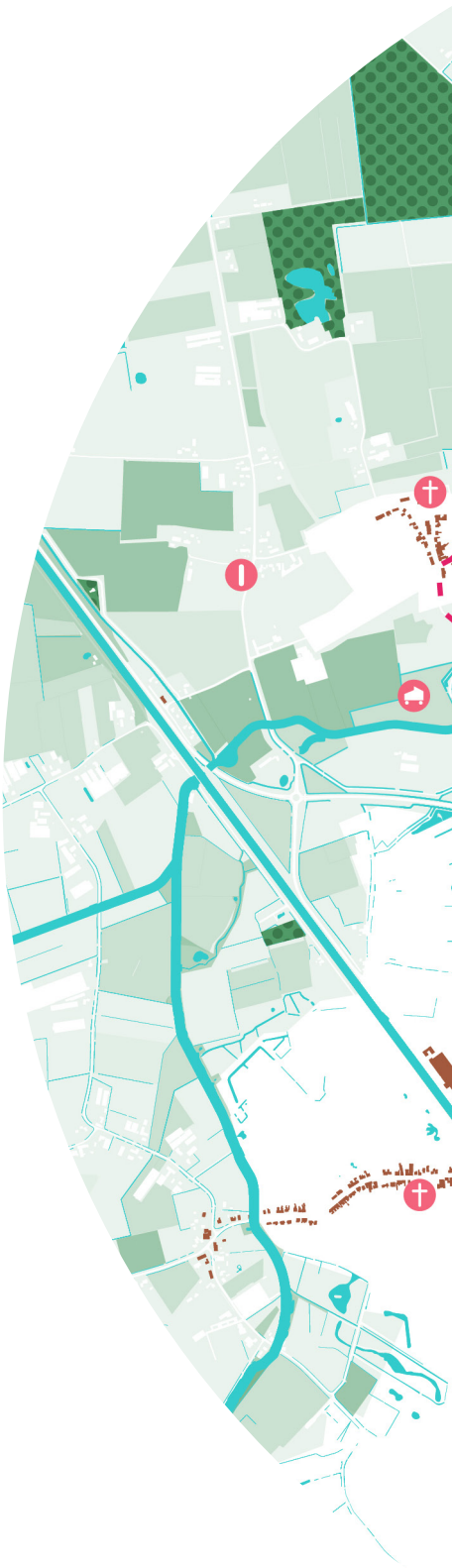

6
3
2
1
5
4
5
7
5

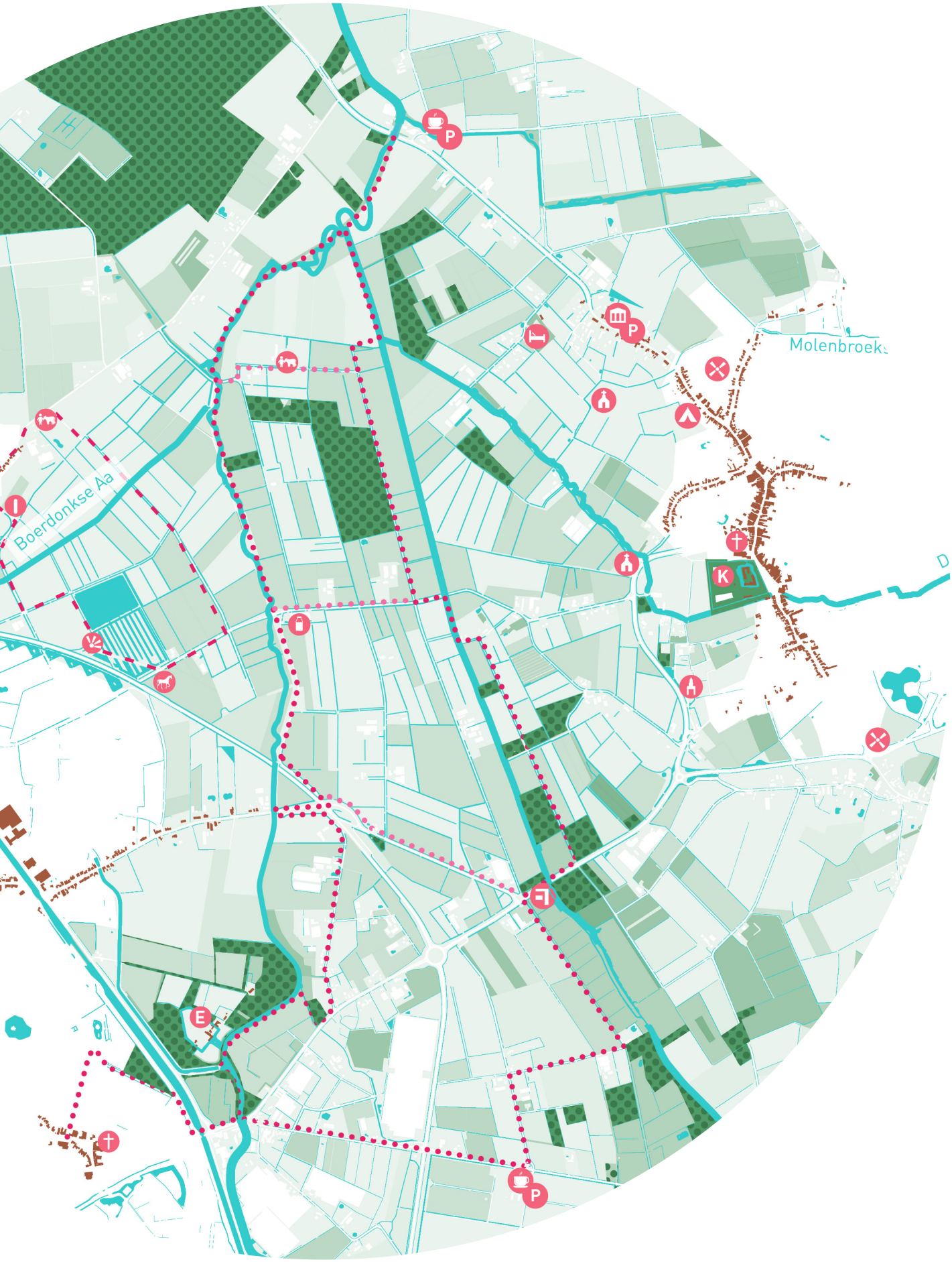

4 LANDSCHAP BELEVEN

4.1 Recreatie, kunst en cultuurhistorie

- Kasteel Gemert
- Kasteel Eyckenlust
- Kerk Gemert, Boerdonk, Beek en Donk
- Veldkapel Heilige Gerlachus en Sint Joriskapel
- Molen De Bijenkorf en molen De Volksvriend
- Zorgboerderij De Liesvelden en zorgboerderij Leekzicht
- Boerderijwinkel Hoeve Lange Vonder
- Herberg De Brabantse Kluis en KOKS
- Boerenbondsmuseum
- De Veldschuur Gemert
- Dorpscamping Gemert
- Uitkijktoren
- Klaida: Poort van Gemert
- Vensters in het landschap
- De galg
- Parkeren
- Wandelroute Recht en Orde
- Wandelroute Blauwe Poort
- Grenspaal Kerveheester met bijbehorend infobord
- Tiendpaal
- Landdrift - Tiny Houses

Boerdonkse Aa
Molenbroek

4.2 Soorten beleving

A1. Kasteel Eyckenlust

A2. Kasteel Gemert

B1. Horeca: Koks

B2. Horeca: Herberg de Brabantse Kluis

C1. Wandelroute: Orde en Recht

C1. Wandelroute: waterhouderij

D1. Boeren leven: Boerenbondsmuseum

D2. Boeren leven: zorgboerderij

D3. Boeren leven: boerderijwinkel

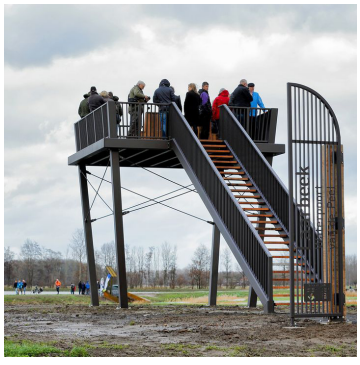
E1. Overnachten: De Veldschuur

E2. Overnachten: Dorpscamping Gemert

F1. Objecten: historische verhaal van de plek

F2. Objecten: uitkijktoren

F2. Objecten: kunst

A. Kastelen

Kasteel Gemert

Het Kasteel van Gemert is een betoverende plek met een rijke geschiedenis die teruggaat tot de vroege 15e eeuw. De Europese connecties van Gemert zijn opmerkelijk: de ridderlijke Duitse Orde, oprichters en bewoners van het kasteel tot 1809, vertegenwoordigen een belangrijke geestelijke beweging in Europa, vergelijkbaar met de Tempeliers, de Johannieters en de Maltezer Orde. Vanaf het einde van de 19e eeuw kreeg het kasteel een nieuwe rol als onderdeel van een internationaal religieus en cultureel netwerk, nu geassocieerd met de Jezuïetenorde. Na de verkoop in 2017 wordt het kasteel op dit moment herbestemd tot hotel met restaurant en spa-wellness en een aantal appartementen.

Kasteel Eyckenlust

Landgoed Eyckenlust, al in bezit van de familie de Jong van Beek en Donk sinds 1745, is onlosmakelijk verbonden met de ontwikkeling van Beek en Donk. Met de komst van de Zuid-Willemsvaart in 1826 is een enorme economische impuls gegeven aan de omgeving, maar werd het landgoed ook letterlijk afgesneden van Beek en Donk.
De huidige eigenaar streeft ernaar de historische betekenis van het landgoed voort te zetten en te vernieuwen voor toekomstige generaties. Een masterplan waar het gaat om natuur, cultuur en maatschappelijke betrokkenheid, ontwikkeld door Strootman Landschapsarchitecten en Floris Alkemade in samenwerking met de gemeente, vormt de basis voor duurzame en toekomstgerichte ontwikkeling, met nauwe betrokkenheid van de gemeente, waterschap Aa en Maas, provincie Noord-Brabant en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

B. Horeca

Koks

De locatie Koks heeft een rijke geschiedenis die teruggaat naar de tijd van handelsroutes en goederentransport over de Aa tussen Gemert en Den Bosch en staat ook wel bekend als Haven Koks of Herberg Koks. Deze locatie diende als een belangrijk oversteekpunt met een brug,

waar goederen werden vervoerd, zoals turf van Gemert naar Den Bosch en mest van Den Bosch naar Gemert voor landbouwdoeleinden. De akkers rondom Koks profiteerden van deze mest. Hier eindigde het transport over de Aa, een verdere reis richting Beek en Donk was niet mogelijk. Bovendien diende de locatie als halte voor de tram. De opvallende bocht in de weg werd veroorzaakt door de brug over de Aa, op dit moment nog altijd herkenbaar. Na de overname van de horecalocatie in 2020 heeft de oude hoeve een flinke metamorfose ondergaan en is het zalencentrum/ restaurant volledig verbouwd en gerenoveerd. Vanaf de horecagelegenheid loopt langs de Aa een wandelpad dat toegang biedt tot het Vergeten Landschap.

Brabantse Kluis

De herberg bevindt zich in een langgevelboerderij die naar schatting uit 1850 stamt. In 1903 werd het naastgelegen klooster gebouwd. Aanvankelijk diende de boerderij als onderkomen voor vee, met ruimte voor varkens, paarden en koeien, en tevens een woongedeelte voor de boer. Later werd de schuur voornamelijk gebruikt als opslagplaats voor machines, terwijl vakantiegasten van de zusters in het woongedeelte verbleven. Op dit moment is De Brabantse Kluis een combinatie van restaurant, hotel, boerderij en streekwinkel, met mogelijkheden voor zaalverhuur.

C. Wandelroutes

Orde en recht

De wandelroute “Recht en Orde” loopt door het cultuurhistorisch waardevolle gebied van het Broek en het Leek. De wandelroute kan gestart worden op verschillende locaties, waaronder het Heuvelplein bij ‘De Kaak’, Herberg de Brabantse Kluis en café-restaurant De Koksehoeve. De route heeft een totale lengte van 19 kilometer, inkorten van de route is goed mogelijk. De route passeert een tal val cultuurhistorische elementen, een deel nog zichtbaar, een deel verdwenen.

Blauwe Poort

De wandelroute langs de waterhouderij De Blauwe Poort laat zien wat water betekent, wat je ermee kunt doen en van

welk belang het is. Het wandelpad geeft mooie doorkijkjes naar de watergangen die gegraven zijn. De uitkijktoren biedt een uitzicht over het gebied.

D. Boeren leven

Boerebondsmuseum

Het Boerenbondsmuseum is een weergave van een Brabants dorp aan het begin van de vorige eeuw. Door de authentiek ingerichte boerderijen (met levende en zeer aaibare dieren), het gezellige dorpsplein met ambachtshuisjes en boerderijtjes, een plattelandsschooltje en een aantal werkende fabriekjes waan je je op het Brabantse platteland anno 1900.
Gevestigd bij het geboortehuis van pater Van den Elsen, grondlegger van diverse Nederlandse coöperaties, ligt het Boerenbondsmuseum letterlijk op de geboortegrond van het coöperatieve gedachtengoed. In het museum worden regelmatig demonstraties verzorgd, ambachten getoond, boter en kaas gemaakt en brood gebakken zoals vroeger.

Zorgboerderij de Liesvelden

Zorgboerderij De Liesvelden in Beek en Donk biedt voor een diverse doelgroep, waaronder ouderen, mensen met dementie, jonge mensen met dementie, personen met een verstandelijke beperking, mensen met niet-aangeboren hersenletsel en individuen met een lichamelijke beperking een zinvolle dagbesteding. Dankzij samenwerking met Zorgboog in Balans, praktijkondersteuners, huisartsen, casemanagers en fysiotherapeuten van fysiotherapie Kemps en Rijf, kunnen ze de benodigde zorg bieden wanneer dat nodig is. Naast de zorgboerderij is het ook een melkveebedrijf waar melkrobots 110 koeien melken. Daarnaast is er jongvee en kleinvee, zoals kippen, pony's, paarden, konijnen en honden.

Boerderijwinkel De Lange Vonder

De boerderij in Beek en Donk bestaat sinds 1935 en is een langgevelboerderij met een Franse kap. In het verleden werd de boerderij gebruikt voor het houden van varkens en koeien. Het omliggende terrein was vroeger moerassige grond, bekend als broekgrond. Toen de mensen naar

het dorp moesten, staken ze over via een bruggetje, een soort lange plank met een leuning aan één kant, ook wel bekend als een “vonder”, vandaar de naam ‘Hoeve Lange Vonder’. Sinds 2003 een schapenhouderij met bijbehorende boerderijwinkel, waar voornamelijk lamsvlees wordt verkocht.

E. Overnachten

Veldschuur

Luxe geschakeld gastenverblijf voor maximaal 10 personen in het buitengebied van Gemert; een deel van 6 en een deel van 4 personen met elk een eigen badkamer en toilet.

Dorpscamping

Kleinschalige camping (2ha) met 25 toerplaatsen aan de rand van het dorp.

F. Objecten

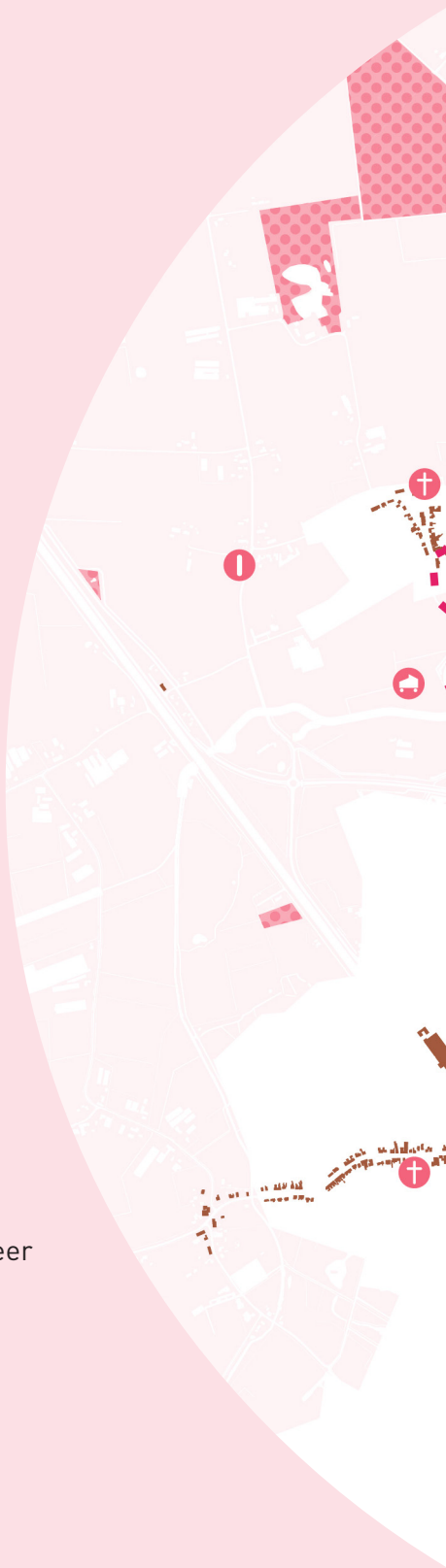
Uitkijktoren

Bij de waterhouderij bevindt zich een uitkijktoren en diverse uitkijkpunten zodat je een mooi overzicht over het water hebt. Zo kun je op een bijzondere manier ervaren wat water betekent, wat je ermee kunt doen en van welk belang het is.

Venster in het landschap

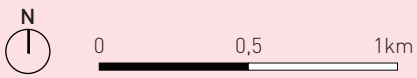
De aanleg van de N279 tussen Beek en Donk en Helmond, dwars door de weilanden, heeft bestaande verbindingen verbroken en het Brabantse landschap ingrijpend verstoord. In 2002 creëerde kunstenaar Alice Helenklaken doorzichtige paarden. Deze paarden symboliseren de overgang tussen de nieuwe weg en het traditionele landschap. Ze zijn gemaakt van twee centimeter dik staalplaat en lijken natuurlijk in het gras te bewegen. Elk beeld is uniek, en bij het klooster is zelfs een veulen toegevoegd om een meditatiepad naar een kruisbeeld aan te duiden. In totaal staan er 11 van deze paarden verspreid langs een zes kilometer lang traject.

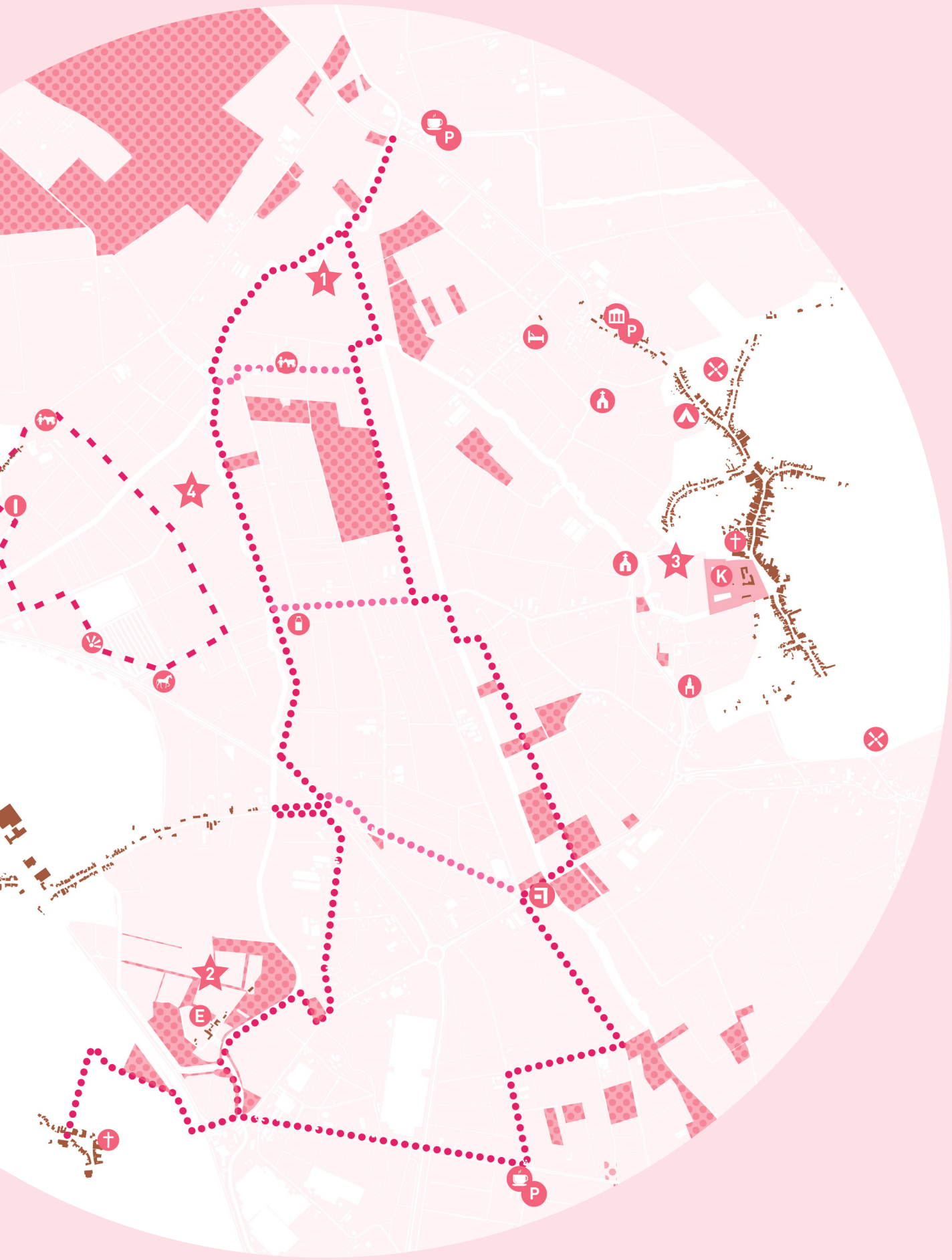
4.3 Kansen

Kansen voor de toekomst

1. Cultuurhistorische beleving versterken met objecten uit Over en Weer
2. Versterken verbinding Eyckenlust met Vergeten Landschap
3. Versterken verbinding Kasteel Gemert met Vergeten Landschap
4. Wandelroutes koppelen

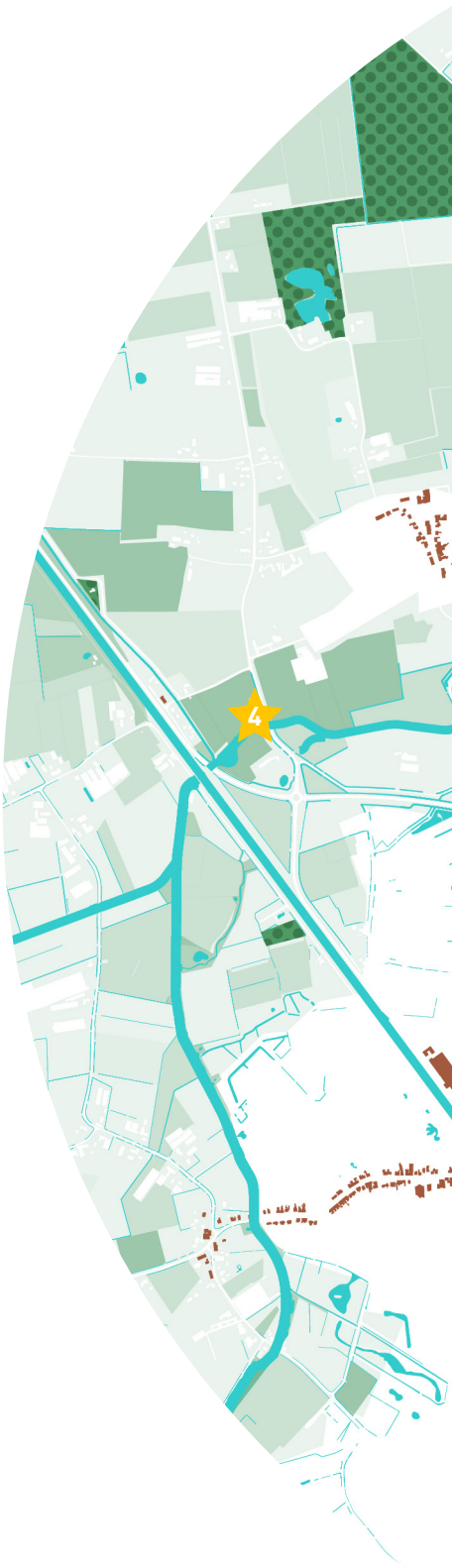

1
2
3
4
P
P
P
K
E

5 OPGAVES VOOR DE TOEKOMST

5.1 Prikbord met kansen

Water

Infrastructuur

Landgebruik

Recreatie

Boerdonkse Aa
Molenbroek

5.2 Kansen inventarisatie

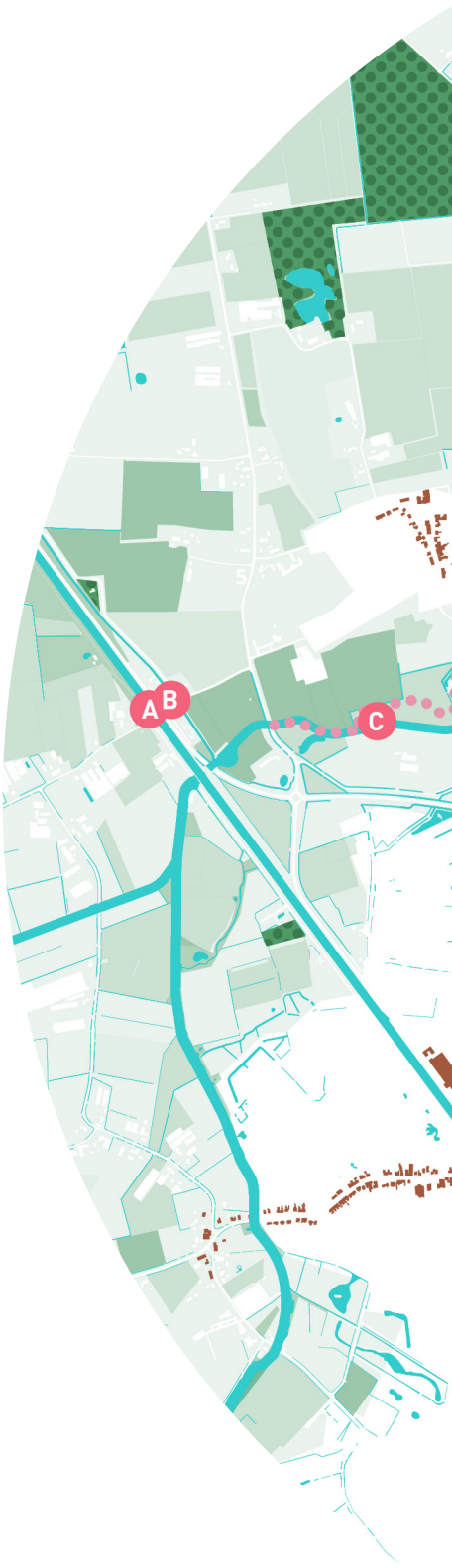
1. Herinrichting ter voorkoming droogte door te snelle afvoer
2. Oorspronkelijk loop Boerdonkse Aa terugbrengen
3. Reconstructie van de landweer langs de Snelleloop
4. Uitbreiden van visspassages
5. Landschappelijke laagte inzetten voor waterberging
6. Herinrichting Aa doorzetten naar Kasteel Eyckenlust
7. Terugbrengen voormalige perceelsrandbegroeiing langs sloten
8. Terugbrengen van historische elementen of markeren van historische plaatsen: bijv. Liesloop met Liesven.
9. ...

1. Oversteekpunt voor verbinding Beek en Donk met Vergeten Landschap
2. Oversteekpunten veiliger en aantrekkelijker maken voor voetgangers
3. Snelfietspad aantrekkelijk en veilig
4. Knooppunt ondergrondse infra potentiële locatie vernieuwde energie installaties
5. Versterken verbinding 't Hurkske en Vergeten Landschap
6. Versterken verbinding Eyckenlust met Vergeten Landschap
7. Versterken verbinding Kasteel Gemert met Vergeten Landschap
8. Oversteekpunt richting de Hulst
9. Markeren oud grenspunt Bribrake bij Broekweg
10. Herstellen van oude infrastructuur: wegen met bijborende bermtypes
11. Markeren vroege routing over Dekzandrug en Peelhorst
12. ...

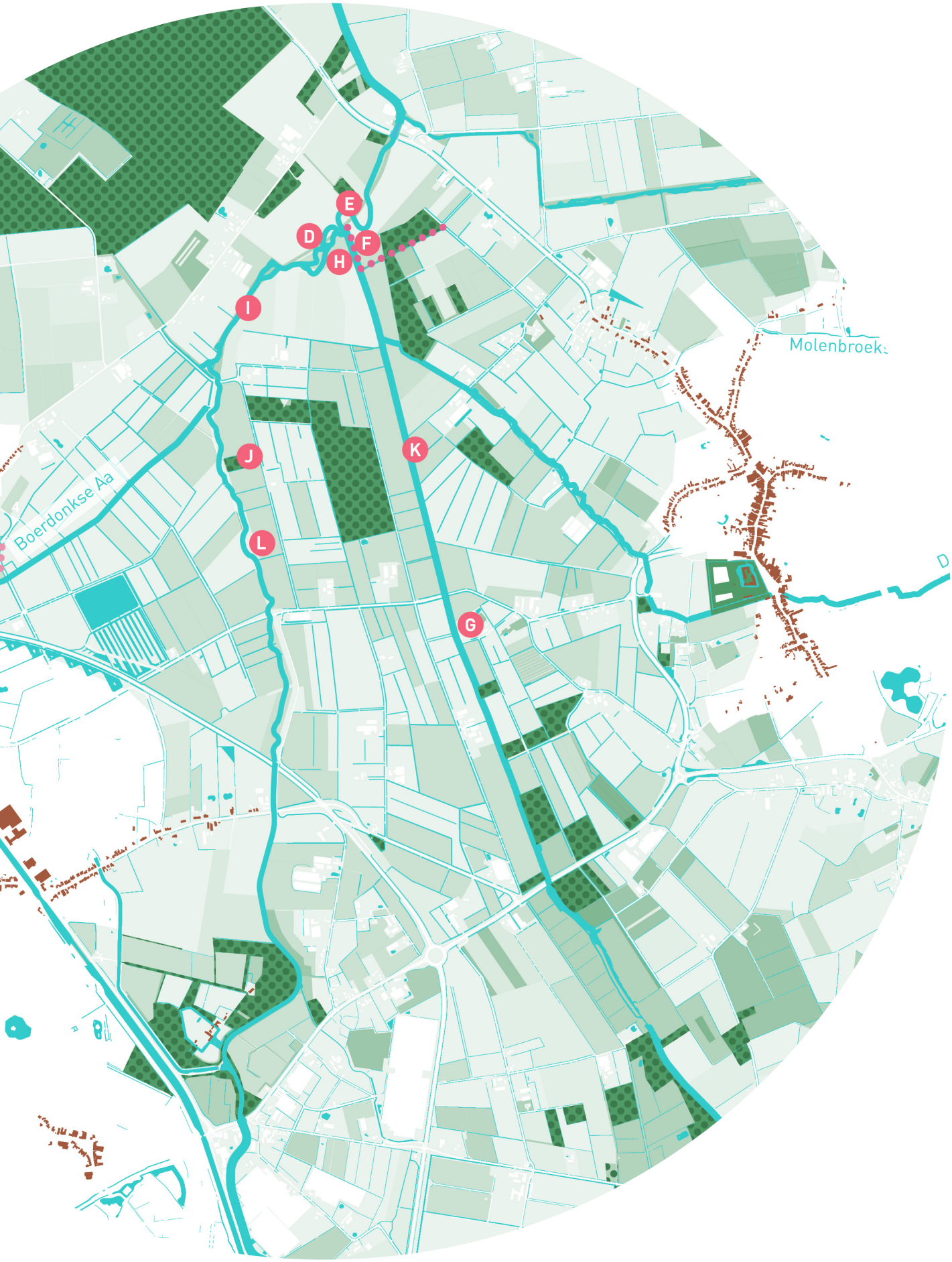
1. Coulisselandschap als drager herintroduceren
2. Onderhoudsvakken terugbrengen: kruidrijk grasland, hagen en sloten
3. Bossages verbinden middels ecologische zone
4. Oplossen knelpunten leefgebied dassen: dassentunnels
5. Groenstructuren landgoederen beter verbinden met gebied
6. Uitbreiden rivier- en beekbegeleidende bossen
7. Historische bomenlanen herstellen
- ...

1. Cultuurhistorische beleving versterken met objecten uit Over en Weer
2. Versterken verbinding Eyckenlust met Vergeten Landschap
3. Versterken verbinding Kasteel Gemert met Vergeten Landschap
4. Wandelroutes koppelen
- ...

1 Projecten Over en Weer

- A Kijkvenster Ponteveer
- B Monument buurtschap Ponteveer
- C Het ommetje 'De Kleine (Boerdonkse) Aa"
- D Reconstructie steenoven
- E Prieel
- F Ontsluiting naar het Boerenbondsmuseum / Gemert-dorp en de Hurkse bossen
- G Voorde, vonder en grenspaal bij Bribrake
- H Visgeweer
- I Aansluiting Boerdonkse Aa en Aa
- J Rivierduinen langs de Aa
- K Herstel van de landweer
- L Informatievoorziening bij recreatief netwerk

E
D
F
H
I
J
K
L
G
Boerdonkse Aa
Molenbroek

A. Kijkvenster Ponteveer

Herinnering voormalig veer Zuid-Willemsvaart en onderbreking van 'Den Langen Dijk' door kanaal.

Al jaren houdt de regio zich bezig met het opwaarderen van de als maar drukker wordende N279. In 2014 was er een voorkeursalternatief vastgesteld, aanhakend bij de zogenaamde Ruit van Eindhoven. Nauwelijks was de inkt droog of het draagvlak voor deze oplossing brokkelde af en uiteindelijk werd het plan afgeschoten.
In 2016 startte een nieuwe fase van onderzoek naar het opwaarderen van de N279, hetgeen uitmondde in het definitieve plan om de N279 onder andere geheel ongelijkvloers te maken. De Raad van State verwees de plannen in 2021 naar de prullenbak om reden dat het qua ruimtelijke ordening onvoldoende onderbouwd was. Nu is de provincie aan zet om te komen met nieuwe plannen. Het lange wachten op duidelijkheid is weer begonnen.

B. Monument buurtschap Ponteveer

Verwijzing Veerhuis, oversteek Zuid-Willemsvaart en voormalige molen.

Toen de plannen met betrekking tot de N279 nog overeind stonden, is deontwerper Marc Smits uit Boerdonk gevraagd voorstellen te ontwikkelen met betrekking tot het zicht op het Ponteveer en de buurtschap daaromheen. Hij heeft een driedimensionaal beeld gemaakt voor beide plekken, waarvan hier enkele beelden om een indruk van zijn ontwerp te geven. Er is ook een animatie beschikbaar.
Het kijkvenster op Ponteveer is bedoeld om de aandacht te vestigen op de oude doorgaande route en het latere ponteveer over het kanaal. Het kijkvenster zal aan de westkant van het kanaal komen. Voor de vormgeving wordt gedacht aan een soort kijkvenster, zoals dat geplaatst is bij het verdwenen kasteel van Mierlo.

C. Het ommetje ‘De Kleine (Boerdonkse) AA”

Volgt de Boerdonkse Aa met aansluiting nabij gelegen wandelroutes

Het tracé van het ommetje moet nog in detail uitgewerkt worden.
Inmiddels is overleg gestart met Sonja van Uden, initiatiefnemer van Landdrift. Zij wil een perceel van circa 4,5 hectare regenereren dat gelegen is in ons projectgebied. In dit plan worden de aanleg van nieuwe natuur, een aanpassing van de beekoever, agrobosbouw met kippen, tijdelijk en off-grid wonen en de teelt van eenjarige gewassen samengevoegd (www.landdrift.nl).
Het oude tracé van de Boerdonkse Aa loopt over dit perceel en we gaan samen bekijken of een gedeelte van de oude loop van de Boerdonkse Aa zichtbaar gemaakt kan worden. Bovendien is er een mogelijkheid om het ommetje over het terrein te laten lopen, maar dan moet er nog wel een bruggetje of duiker verplaatst worden. De bestaande duiker wordt door het waterschap verwijderd.

D. Reconstructie steenoven

Bouw replica steenoven. Verwijzing naar voormalige lokale stenenproductie in een veldoven.

De plek waar wij de replica van de steenoven bij voorkeur wilden plaatsen, is onhaalbaar gebleken. In overleg met het waterschap komt die nu iets noordelijker te liggen richting het punt waar de Snelleloop/Walgraaf en Aa samenvloeien. Op die plek wordt een soort van ‘dode arm’ van de Aa aangelegd, waar vissen kunnen paaien. Tevens is dit ook de plek waar een brug of een trekpontje aangelegd zou kunnen worden over de Aa om naar de oostelijke oever over te steken. De brug die er nu nog ligt, moet gesloopt moet vanwege instortingsgevaar.
De bedoeling is om de replica van de steenoven vleermuisvriendelijk te maken. Daarvoor hebben we vleermuisdeskundige Carlo Wijnen geraadpleegd. Hij heeft adviezen gegeven voor de inrichting van het interieur van de steenoven. Volgens hem zullen langoorvleermuizen zich hier best op hun plaats voelen en zou de steenoven als kraamkamer voor deze soort kunnen gaan functioneren.

E. Prieel

Herbouw prieel zoals dat vroeger lag in snijpunt van de Aa en de Snelleloop met daarin infoborden.

De plek die we in gedachten hadden voor plaatsing van het prieel, namelijk aan de Gemertse kant van de Snelleloop/ Walgrraaf, waar hij oorspronkelijk ook stond, is niet haalbaar gebleken omdat het waterschap daar over te weinig grond beschikt. We zullen hem ten zuiden van de Walgraaf dienen te plaatsen.
Rotary Gemert-Bakel, Laarbeek heeft zich bereid verklaard voor het prieel deskundigheid en een substantieel financieel bedrag te leveren.

F. Ontsluiting naar het Boerenbondsmuseum / Gemert-dorp en de Hurkse bossen

Wandelpad nabij Boerenbondsmuseum verbinden via bruggetje over de Rips met het Leek.

In de huidige plannen van het waterschap is het mogelijk om de onderhoudspaden langs de Snelleloop als wandelpad te gebruiken. Op korte termijn moet besloten worden aan welke kant van de Snelleloop het pad moet komen. Daarbij moet rekening gehouden worden met een mogelijkheid om de Snelleloop (na de reconstructie zijn het twee waterlopen) over te steken en aan te sluiten bij zandpaden in de Hulst in Gemert.
In de plannen van het waterschap wordt ook rekening gehouden met een wandelpad richting de Coxse baar en de Hurkse bossen.

G. Voorde, vonder en grenspaal bij Bribrake

Herstel van de dubbele loop als landweer tussen Gemert en Beek en Donk door aanleg van een "voorde", grenspaal en infobord.

Het plangebied van het waterschap langs de Snelleloop reikt niet tot het oude grenspunt Bribrake bij de Broekweg. Dit deelproject zal pas aan de orde komen als het waterschap de plannen hiervoor oppakt. Dit deelproject staat daarom nu in de wacht.

H. Visgeweer

Terugbrengen van een vennetje langs de Aa in de Liesvelden met daarin reconstructie van een visgeweer. Realisatie samen met Waterschap.

In diezelfde 'dode arm' van de Aa zouden ook symbolen van een visgeweer gestalte kunnen krijgen. Een visgeweer is een staketsel, bestaande uit schotten en staken met gevlochten rijshout ertussen en palen waar tussen fuiken werden gehangen. Met palen en een enkel schot zou een visgeweer aangegeven kunnen worden met daarbij een bord met tekst en uitleg, mogelijk in combinatie met de info over de steenoven om daarmee een woud van infoborden te voorkomen.

I. Aansluiting Boerdonkse Aa en Aa

Picknickplaats met informatiebord over de herinrichting van het gebied.

Zeker nu het Waterschap Aa en Maas zo goed als klaar is met de plannen voor de uitvoering van fase II van De Blauwe Poort en mogelijk al eind 2023 de schop in de grond gaat, kunnen wij aan de gang gaan met het aanleggen van dit ommetje. Bij dit ommetje willen we graag een aantal infopunten plaatsen. Eén ervan betreft de plaats waar de Boerdonkse Aa en de Aa voorheen bij elkaar kwamen. Marc Smits heeft hiervoor een ontwerp gemaakt. Het waterschap reserveert een plaats hiervoor.

J. Rivierduinen langs de Aa

Schuilhut voor wandelaars met informatiebord over prehistorische bewoning.

Deelproject 12 (Rivierduinen langs de Aa) is een deelproject dat nu ook wordt opgepakt en waarbij een informatiebord wordt geplaatst op een van de rivierduinen, waarlangs het geplande ommetje zal komen te lopen.

K. Herstel van de landweer

Combinatie met inrichtinswerkzaamheden van een ecologische verbindingszone langs de Snelleloop. Realisatie samen met Waterschap.

In de plannen van Waterschap Aa en Maas is het herstel van de landweer op het terrein dat het waterschap in eigendom verkrijgt, uitdrukkelijk opgenomen. Het wordt een landweer met een dubbele loop. Aan de noordzijde blijft de Snelleloop even breed als ze nu is met een stuw bij de uitloop in de Aa om water vast te kunnen houden. Aan de zuidzijde van de landweer komt een smallere stromende beek die zonder belemmering uitstroomt in de Aa. De huidige brug met stuw verdwijnt om plaats te maken voor een bredere overgang zonder stuw, waardoor onderhoudsmachines gemakkelijker de Walgraaf / Snelleloop kunnen oversteken. Tussen de twee waterlopen wordt de oude wal gereconstrueerd op de manier waarop dat ook al bij Grotel is gerealiseerd. Overigens wordt slechts een deel van de landweer gereconstrueerd, voor zover deze binnen het plangebied van het waterschap valt.

L. Informatievoorziening bij recreatief entwerk

Doorlopend deelproject

Deelproject 14 (informatievoorziening bij recreatief netwerk) is een doorlopend deelproject, waarbij op geschikte plaatsen informatie wordt gegeven over alle deelprojecten. Wat voor de toekomst nog aan de orde moet komen is een mogelijke aanpassing van het wandelroutenetwerk in het gebied, zodat de nieuwe wandelroutes daarin zijn opgenomen. Het betreft het geplande ommetje, maar tevens nieuwe ontsluitingen naar Boerenbondsmuseum en de Hurkse bossen in Erp.

1 Coulisselandschap als drager herintroduceren

Herintroductie coulisselandschap doen we samen.

Wanneer de verschillende stakeholders zoals boeren, gemeenten, particulieren, verenigingen en waterschap zich verenigen ontstaat er een kans om het kenmerkende coulisselandschap te herintroduceren. Het aanplanten van heggen kan gezamenlijk gebeuren in de vorm van plantdagen of als buitenactiviteit voor lokale scholen. De identiteit van het gebied zal een boost krijgen waardoor er verschillende kansen ontstaan voor de lokale economie, herstel van biodiversiteit en het tegengaan van verdroging.

Plantdagen in Stokkum

De Mortelen Oirschot

BRONNEN

Bronnen

Boerenbondsmuseum Gemert (z.d.). https://www.boerenbondsmuseum.nl/

Bureau Waardenburg (2021). Natuur-inclusief ontwerp zonnepark de Blauwe Poort

De Brabantse kluis (z.d.). Ons Bedrijf, de geschiedenis. https://www.brabantsekluis.nl/ons-bedrijf/#:~:text=Oorspronkelijk%20was%20de%20huidige%20boerderij,de%20zusters%20in%20het%20woongedeelte.

Gasunie (z.d.). Delta Rhine Corridor. https://www.gasunie.nl/projecten/delta-rhine-corridor

Hoeve Lange Vonder (z.d.). Historie schaapshoeve. https://www.hoevelangevonder.nl/wordpress/over-ons-2/historie-2/

Hylkema Erfgoed (2019). Masterplan herstel, herbestemming en transformatie Kasteel Gemert

IVN Natuureducatie (z.d.). Het Hurkske met het Rauwven. https://www.ivn.nl/afdeling/veghel/het-hurkske/

Land van de Peel (z.d.). Kasteel Eyckenlust. https://www.landvandepeel.nl/nl/locaties/3466205054/kasteel-eyckenlust-beek-en-donk

Land van de Peel (z.d.). Venster in het Landschap. https://www.landvandepeel.nl/nl/locaties/3629536678/venster-in-het-landschap

Land van de Peel (z.d.). Wandelroute "Recht en Orde" Laarbeek. https://www.landvandepeel.nl/nl/routes/682837503/wandelroute-recht-en-orde-laarbeek#:~:text=De%20wandelroute%20Recht%20en%20Orde,19%20km%20en%20is%20bewegwijzerd.

F. Leenders, M. Philipsen, M Strijbosch en J. Timmers (2023). Over en Weer, Cultuurhistorie beleven langs de gernzen van Beek en Donk, Boerdonk en Gemert, versie januari 2023.

Provincie Noord-Brabant (2019). Blauwe Poort: Waterberging en waterhouderij in Laarbeek https://www.klimaatadaptatiebrabant.nl/voorbeelden/voorbeelden-detail/235/Blauwe-Poort-waterberging-en-waterhouderij-in-Laarbeek

Provincie Noord-Brabant (z.d.). N272 Beek en Donk – Gemert https://www.brabant.nl/onderwerpen/verkeer-en-vervoer/wegenprojecten-in-brabant/n272-n615-beek-en-donk-gemert

Stadskrant Veghel (2022). Gemeente en partners willen weer in gesprek met provincie over aanpak N279. https://www.kliknieuwsveghel.nl/nieuws/algemeen/192373/gemeente-en-partners-willen-weer-in-gesprek-met-provincie-over-

Stichting in Arcadië (2021). Kasteel Gemert, Tuinhistorisch onderzoek en waardestelling

Strootman Landschapsarchitecten i.s.m FAA (2023). Gebiedsvisie Landgoed Eyckenlust en omgeving

Studio REDD (2021). Landschappelijke inpassing Snelleloop

TenneT TSO (2020). Netkaart Nederland (TenneT) – HoogspanningsNet. https://www.hoogspanningsnet.com/netkaarten/actuele-netkaarten/tennet/

Timmers, Jan (2005). Het historisch landschap aan de benedenloop van De Snelleloop, Gemerts Heem 2005 nr 1.

Timmers, Jan (2008). De Walgraaf en de Snelle Loop. Een landweer op de grens van de vrije heerlijkheid Gemert, Gemerts Heem 2008, nr 3

Timmers, Jan (2024). Grenspunt Bribrake o fHet Diepgat, Bij de oue weg naar Beek en Donk, Gemerts Heem 2014 nr. 1.

Van Zoggel, Henrie (2020). De Blauwe Poort – Laarbeek – Wandelen door een waterhouderij. Ambulare. https://www.ambulare.nl/de-blauwe-poort-laarbeek-wandelen-door-een-waterhouderij/

Waterschap Aa en Maas (z.d.). Blauwe poort Laarbeek. https://www.aaenmaas.nl/blauwe-poort-laarbeek/

Zorgboerderij De Liesvelden (z.d.). http://www.zorgboerderijdeliesvelden.nl/

Beeldverantwoording

1. Landschap gevormd door water
Luchtfoto Snelleloop – Aa
Bron: Gemeente Laarbeek

1.2 bodem
Hoogtekaart Beek en Donk, Boerdonk, Gemert 2023
Bron: Actuele Hoogtebestand Nederland

Bodemkaart
Bron: Atlas van de Regio

1.3 Soorten waterwegen
Luchtfoto Snelleloop enkele waterweg
Bron: Gemeente Laarbeek

Luchtfoto Snelleloop dubbele greppel
Bron: Gemeente Laarbeek

Luchtfoto Aa
Bron: Gemeente Laarbeek

Luchtfoto Boerdonkse Aa
Bron: Gemeente Laarbeek

Herinrichtingsplan Aa
Bron: Waterschap Aa en Maas

Topografische kaart ca 1840 met Liesloop en Liesven
Bron: heemkundekring De Kommanderij Gemert

Luchtfoto Leijgraaf
Bron: Gemeente Laarbeek

Luchtfoto weilanden Liesvelden
Bron: Gemeente Laarbeek

Luchtfoto waterberging waterhouderij De Blauwe Poort
Bron: Gemeente Laarbeek

De dubbele loop bij de uitmonding in de Aa ca 1880
Bron: heemkundekring De Kommanderij Gemert

De herstelde dubbele loop
Bron: Jan Timmers

Herinrichtingsplan Aa
Bron: Waterschap Aa en Maas

1.4 Water en fauna regulatie
Vispassage
Bron: Vlaamse Milieumaatschappij

Stuw
Bron: Waterschap Aa en Maas

Stuw met brug
Bron: Waterschap Aa en Maas

Gemaal
Bron: Waterschap Aa en Maas

2. Landschap doorkruisen
Luchtfoto Liesvelden
Bron: Gemeente Laarbeek

2.2 Soorten infrastructuur
Luchtfoto rotonde N279 N272
Bron: Gemeente Laarbeek

Luchtfoto lokale weg
Bron: Gemeente Laarbeek

Ondergrondse infra
Bron: Omroep Brabant

Luchtfoto weilanden en bomenlanen
Bron: Gemeente Laarbeek

3. Landgebruik
Luchtfoto weilanden
Bron: Gemeente Laarbeek

3.2 Soorten inrichting
Luchtfoto akkers
Bron: Gemeente Laarbeek

Luchtfoto grasland
Bron: Gemeente Laarbeek

Luchtfoto bossen
Bron: Gemeente Laarbeek

Luchtfoto zonneweide De Blauwe Poort
Bron: Gemeente Laarbeek

Topografische kaart coulisselandschap
Bron: Topotijdreis

Luchtfoto onderhoudsvakken
Bron: Gemeente Laarbeek

Luchtfoto cultuurhistorische groenstructuren
Bron: Gemeente Laarbeek

Historische kaart omstreeks 1900
Bron: Topotijdreis

Historische kaart omstreeks 1955
Bron: Topotijdreis

Inrichtingsplan zonneweide Blauwe Poort
Bron: Bureau Waardenburg

Inrichtingsplan zonneweide Snelleloop
Bron: Studio REDD

Topografische kaart ca 1920
Bron: Topotijdreis

3.3 Natuurbeheer en natuurtypen
Natuurbeheer en natuurtypen
Bron: Provincie Noord-Brabant

4. Landschap beleven
Op bezoek bij de koeien
Bron: Brabantse Kluis

4.2 Soorten beleving
Kasteel Eyckenlust
Bron: Land van de Peel

Kasteel Gemert
Bron: Visit Brabant

Horeca Koks
Bron: Visit Brabant

Horeca Herberg de Brabantse Kluis
Bron: Land van de Peel

Wandelroute Orde en Recht
Bron: Land van de Peel

Wandelroute waterhouderij
Bron: Mooi Laarbeek

Boeren leven Boerenbondsmuseum
Bron: Eindhovens Dagblad

Boeren leven zorgboerderij
Bron: Leekzicht zorgboerderij

Boeren leven boerderijwinkel
Bron: Land van de Peel

Overnachten De Veldschuur
Bron: De Veldschuur Gemert

Overnachten Dorpscamping Gemert
Bron: Park4Night

Objecten historisch verhaal van de plek
Bron: Land van de Peel

Objecten uitkijktoren
Bron: Land van de Peel

Objecten kunst
Bron: Tij Kools

5. Opgaves voor de toekomst
Referentie theehuis
Bron: A1 architects

Aanplantdag Stokkum
Bron: Maarkels nieuws

De Mortelen Oirschot
Bron: Ambulare

De overige beelden zijn gemaakt door Denkkamer.

Wanneer desondanks beeldmateriaal wordt getoond waarvan u (mede)rechthebbende bent en u voor het gebruik daarvan niet als bron of rechthebbende wordt genoemd, ofwel geen toestemming geeft voor het gebruik, dan kunt u contact met ons opnemen.

Niets uit deze uitgave mag, geheel of gedeeltelijk, op welke wijze dan ook, worden gekopieërd, gereproduceerd of gepubliceerd zonder voorafgaande uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van Denkkamer.

